

8.Mai - fra Frigjøringsdag til Veterandag.
En studie av endringer i innhold og betydning gjennom
sentrale begreper fra 1995 til 2014.

Av Theodor Geelmuyden
Kandidatnummer: 5000

Masteroppgave i Europeisk Kultur – KULH4890
30 studiepoeng

Institutt for Kulturstudier og Orientalske Språk
Kulturhistorie, Det Humanistiske Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2020

Til

Monne

For ditt smil, din hjertelige latter og utrolige styrke

Ståle

For raushet og glimt i øyet

Sammendrag

Denne avhandlingen undersøker markeringen av 8. mai gjennom tre sentrale begreper; veteraner, frihet og demokrati. Avhandlingen analyserer bruken av de tre begrepene i taler fremført under markeringen, og hvordan begrepene innhold forandrer seg over tid. Denne forandringen av innhold og retorikk gjenspeiler hvordan markeringen i seg selv gjennomgår et skifte under Stoltenberg II-regjeringen i 2011, da markeringen skifter navn fra Frigjøringsdagen til Veterandagen.

Materialet som benyttes som utgangspunkt for å analysere endringene i markeringens språkspill er statsminister Jens Stoltenberg tale i 2011, og statsminister Erna Solberg tale i 2014. Begge var hovedtaler ved hver sine markeringen av 8.mai på Akershus Festning i Oslo. En tale av statsminister Gro Harlem Brundtland ved Festspillet i Oslo Spektrum under Frigjøringsjubileet i 1995 brukes som utgangspunkt i hvert analysekapittel for å tydeligere kunne se endringene som innføres gjennom talen til Stoltenberg i 2011.

Gjennom en begrepshistorisk analyse viser denne avhandlingen hvordan en utvidelse av sentrale begreper knyttet til konteksten 8. mai er viktig i en legitimering av nyere militære deltakelser og Forsvarets fortsatte eksistens. Videre argumenterer denne avhandlingen for at innsatsen til soldater fra nyere militære operasjoner blir tillagt (lagt oppå) den norske kollektivtradisjonen omkring 2. verdenskrig, i et forsøk på å sidestille angrepskriger i utlandet og motstandsarbeid under 2. verdenskrig. Dette gjøres ved å utvide veteranbegrepet, og ved å trekke retoriske linjer mellom fortiden og nåtiden ved fremstille en tradisjon bygd på universelle verdier som frihet og demokrati.

Forord

Fra idéen om denne oppgaven ble klekket til den har blitt levert inn som ferdig avhandling har det skjedd utrolig mye. Det har til tider svingt veldig, både høyt opp og langt ned. Denne oppgaven har vært med på et opphold i London, med puber, pints og utallige oppdagelsesturer. Den har også vært med gjennom en verdensospennende pandemi, som har snudd opp ned på hverdagen til oss alle. Det at jeg har fullført en mastergrad i 2020 er jeg utrolig stolt av, og jeg skylder mange en stor takk.

Den største takken går til veilederen min, Anne Eriksen. For hennes tålmodighet, ærlighet og tilgjengelighet. Uten Anne hadde ikke denne masteroppgaven blitt til en faktisk masteroppgave. Anne har delt raust av sin enorme kunnskap og sine erfaringer, og det er jeg utrolig takknemlig for.

Til Mamma.

Du har vært utrolig viktig gjennom hele denne mastergraden, men også i livet. Tusen takk for alle de viktige klemmene og for tryggheten du gir. Jeg er utrolig heldig som har deg som mor, venn og språkvasker.

Til Halvor.

Takk for all hjelpen jeg får av deg, og for at du alltid stiller opp. Jeg veldig heldig som har deg som bonuspappa.

Til Wanja.

For tiden i London, hvor du stilte opp på lange vandringer og morsomme sprell. Vi gjorde London til vår by, og det var mye på grunn av ditt vennskap. Din rare humor og positivitet har betydd mye gjennom disse to årene, og det har vært veldig godt å ha noen andre som også har gått gjennom det å skrive master i 2020.

Til min kjære Bjørg.

Du fortjener stående applaus og all hyllest for å ha orket å være så tett på en som har ferdigstilt mastergraden sin, og i tillegg under en pandemi hvor man blir tvunget til å sitte inne hver eneste dag. Din erfaring på feltet masterpanikk har gjort at du har gitt meg en eksemplarisk blanding av det å ikke stille for mange spørsmål, overse grettenhet og rom til å gå lange turer alene, samtidig som du har laget utallige middager, gitt språkråd, oppmuntring og trøst. At 2020 har vært så bra som det faktisk har vært, er på grunn av deg.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag

Forord

Kapittel 1:

1.1 - 8.mai – markeringen som tema og problemstilling.

1.2 - Tidligere forskning

Kapittel 2:

2.1 - Teori

2.2 - Materiale og Metode

Kapittel 3:

3.1 - Veteraner

3.2 - "Våre sinn er fylt av glede, våre hjerter av takknemlighet"

3.3 - Vår tids nye store helter

3.4 - Det var hjem vi sjøfolk skulle

Kapittel 4:

4.1 - Frihet

4.2 - For vår felles sak for frihet

4.3 - Universell frihetskamp

4.4 - Ytringsfrihet

Kapittel 5:

5.1 - Demokrati

5.2 - Demokratiets ubrytelige styrke

5.3 - Frihet, demokrati, - og grunnleggende menneskerettigheter

5.4 - Vår felles gledesdag

Kapittel 6:

6.1 – Konklusjon

6.2 – Avsluttende refleksjoner

Referanseliste

Appendiks

Kapittel 1

1.1 - 8.mai. Markeringen som tema og problemstilling

Den 8.mai 1945, klokken 24.00 er satt som det offisielle tidspunktet for Tysklands kapitulasjon og dermed slutten på 2.verdenskrig. Victory in Europe var et faktum, og Norge var fra 9.mai fri fra tysk okkupasjon. Gjennom fem år hadde krigen rasert Europa, spredd seg over hele verden og også rammet oss her i nord. Frigjøringen dannet seg som en spontan folkefest i gatene, men ble etterhvert også markert av det offisielle Norge. De første fredsårene var det 2 minutters stillhet som markerte oppofrelsen nordmenn hadde gjort for å gjøre Norge fritt igjen.

I tiårene etter krigen ble det dannet flere og flere veteranforeninger rundt om i landet¹. Disse foreningene, gjerne foreninger for spesielle interessegrupper slik som for Grini-klubben, Krigsenkenes Forening og Sachsenhausfangenes Forening, tok etterhvert initiativ til å organisere markeringer og samlinger på 8.mai. Dette for å samle veteranene som hadde overlevd og minnes de som ikke gjorde det, men også for å minne samfunnet på hva som ikke måtte skje igjen. Erstatningsoppgjør og krigspensjon stod også sentralt, hvilket var noe av årsaken til at de ulike interesseforeningene som ble dannet av krigsdeltakerne i etterkrigsårene. Etablering av 8.mai som nasjonal minnedag for den norske frigjøringen fra Nazi-Tyskland stod med tiden sterkt i det norske kollektivet, spesielt de siste tiårene av 1900-tallet, mye fordi det ligger stor nasjonal stolthet i å ha motsatt seg den tyske okkupasjonen og fordi krigsveteranene hadde opparbeidet seg en spesiell plass i det norske samfunnet.

Denne oppgaven vil ta for seg hvordan markeringen av 8.mai har gjennomgått et skifte, og vil se nærmere på hvordan dette kan ses i språket. Dette skifte starter i 2011, som et ledd i å modernisere markeringen og gjøre den relevant i sin samtid, men også for å inkludere et økende antall veteraner fra nyere krigsinnsatser. Ved markeringene holdes det en hovedtale, av statsministeren, som i stor grad legger føringer for hva som skal minnes. Derfor vil dette studiet se på hvordan språket i markeringen var før skiftet, med utgangspunkt i frigjøringsjubileet i 1995, og hvordan dette endret seg i 2011 og frem til 2014, som settes som et punktum for denne overgangsperioden.

---

¹ Kverndokk, Kyrre. *De kjempet de falt de gav oss alt – Om den rituelle bruken av norske krigsminnesmerker*. Hovedoppgave i Folkloristikk (Universitetet i Oslo, 2000) 41.

1.2 - Tidligere forskning

I dette kapitlet skal jeg presentere tidligere forskning og viktige verk. Flesteparten av forfatterne som det vises til her er viktige for min oppgave fordi de tar for seg forskning på kollektiv erindring og bruk av fortiden i nåtiden, både gjennom skriftspråk og gjennom talespråk. Noen av verkene jeg viser til er ikke nødvendigvis relevante for min oppgave direkte, men har betydd såpass mye for fagfeltene jeg beveger meg inn på at de likevel må nevnes. Denne oppgaven vil gjennom å diskutere 8.mai markeringen ha tematisk forankring i de to forskningsfeltene nasjonal okkupasjonshistorie og internasjonal kollektiv erindring. Maurice Halbwachs forskning på "la mémoire collective" fylte i sin tid et stort hull innen sosiologien. Utgitt på engelsk først i 1992, spør Halbwachs i *On collective memory* hvordan vi bruker nåtiden til å rekonstruere vår fortid. Minne blir fremstilt av Halbwachs som en sosial konstruksjon, og et minne fungerer derfor kun innad i en kollektiv kontekst. Det vil si at vi minner som en del av en gruppe, ikke som et individ. Hvilken gruppe vi er en del av når vi minner forandrer seg dermed i forhold til hvilken gruppe vi på det tidspunktet er en del av. Disse gruppene være som en del av en familie, et religiøst samfunn, som klasse eller som nasjon. Minne blir derfor noe kulturelt, men også noe sosialt. Det at minne er noe kulturelt betyr at det handler om måten vi uttrykker oss på, mens et sosialt minne betyr at det går på det strukturelle, altså limet i samfunnet. Det er dette perspektivet som gjør at Halbwachs er så viktig på feltet kollektiv erindring.

Sosiologen Paul Connerton har også hatt en stor innvirkning på forskningen rundt kollektiv erindring. Der hvor Halbwachs kanskje er mer opptatt av å bevise at kollektiv erindring faktisk er et sosialt fenomen, tar Connerton i 1996 stafettpinnen videre i boken *How societies remember*². I denne boken fremlegges det hvordan vi erfarer nåtiden basert på vår kunnskap av fortiden, men også at det er en performativ dimensjon ved erindring. Connerton fremhever altså at minne i stor grad også er en kroppslig ting, eller i det minste noe vi gjør fysisk. Gjennom ritualer, altså performativ erindring, bevares og formidles kunnskapen vår om fortiden. Dette perspektivet ga Connerton en spesiell plass i forskningsfeltet, ettersom denne vinklingen inntil da ikke hadde hatt særlig stor plass innen minneforskningen.

David Lowenthal skrev i 1985 en bok med navnet *The past is a foreign country*³. Lowenthal utforsker i denne boken hvordan fortiden er noe som kan manipuleres, det vil si brukes og misbrukes. Et hovedpoeng her er at fortiden vår er blitt selektert, det vil si at det er blitt valgt

---

² Connerton, Paul. *How societies remember* (Cambridge University Press, 1996).

³ Lowenthal, David. *The Past is a Foreign Country* (Cambridge University Press, 1985).

ut hva som er en del av fortiden vår og ikke. Med andre ord hva som forhøyes og videreføres, hva som fornedres og hva som blokkes helt ut. På den måten kan man si at kunnskap om fortiden, eller historien, er makt. Lowenthal bygger videre på det grunnlaget Halbwachs la, men er mer opptatt av det som kalles *cultural heritage*, eller kulturarv som vi ville sagt på norsk. Lowenthal ser på de kommersielle aspektene ved kulturfenomener, og er på mange måter mer kritisk enn det Halbwachs var.

Pierre Nora og hans samleverk *Les lieux de memoire* ble publisert mellom 1984 og 1992. Disse volumene, som først i 1996 ble publisert på engelsk som *Realms of memory: Rethinking the french past*, viderefører Halbwachs sosiale minneforskning, men ser spesifikt på minnekultur i Frankrike og på fransk historie⁴. Nora ser på hvordan materielle og ikke-materielle ting over tid blir symbolske elementer i minnekulturen til flere fellesskap. Nora og hans samleverk introduserer begrepet minnesteder, og etableringen av dette konseptet har hatt stor innflytelse for senere forskning. Steder, objekter eller konsepter kan få historisk signifikans i den kollektive erindringen. Stedene vi minnes er ikke bare minnesmerker som monumenter og statuer, men også flagg, litteratur, bygg eller historiske figurer og personer. Derav kan vi si at 8.mai, i Noras forstand, er et minnesteid i norsk kultur og norsk politisk kultur.

Eric Hobsbawm og Terrance Ranger utga i 1983 boken *The invention of Tradition*⁵. De fremlegger i denne boken at mange tradisjoner som fremstår som gamle, eller som hevder at de er gamle, faktisk er ganske nye eller konstruerte. Eksempelvis viser Hobsbawm og Ranger til nasjon og nasjonalisme. Nasjon og nasjonalisme skaper en nasjonal identitet som skal føre med seg et samlende nasjonalt fellesskap, som igjen legitimerer visse institusjoner og kulturelle tradisjoner. På denne måten blir konseptet autentisitet svært vanskelig å fremlegge. Forskningen på kollektiv erindring hadde en stor oppblomstring på 1990-tallet, og kan beskrives som forskning på hvordan fortiden brukes i nåtiden.

Et helt sentralt verk innen feltet krysningspunktet minne – identitet er John R. Gillis og hans bok *Commemorations – The politics of national identity*⁶. Artikkene i boken undersøker hvordan identitet og minne er politiske og sosiale konstruksjoner, og er noe vi tenker med – ikke om. I innledningen fremhever Gillis hvordan minne og identitet ikke er faste størrelser, men representasjoner eller konstruksjoner av realiteten. Minnearbeid er, ifølge Gillis og hans

---

⁴ Nora, Pierre. *Realms of memory: Rethinking the French past* (New York: Columbia University Press, 1996).

⁵ Hobsbawm, Eric & Terrance Ranger, *The Invention of Tradition* (Cambridge University Press, 1983)

⁶ Gillis, John R. *Commemorations – The politics of national identity* (Princeton University Press, 1994).

bok, som alt annet fysisk eller mentalt arbeid – en del av komplekse klasse-, kjønn- og maktrelasjoner som definerer hva som minnes, og hva som glemmes, og av hvem⁷.

Markeringene av 8.mai er politiske og sosialt konstruerte, lik det Gillis diskuterer i sitt verk. I denne oppgaven skal jeg identifisere og fremheve noen av de komplekse relasjonene som er med på å definere hvordan vi minner 8.mai, noe som knytter min studie til Gillis arbeid.

Nasjonal okkupasjonshistorie har vært viktig i Norge helt siden krigen ble avsluttet. I etterkrigsårene og utover var mange av veteranene, og andre sentrale folk som deltok i og opplevde krigen på forskjellige måter, sentrale i fortellingen om okkupasjonen. For eksempel er et av landets ledende formidlere av okkupasjonshistorien, Norges Hjemmefrontmuseum på Akershus Festning i Oslo, opprinnelig en privat stiftelse⁸. Museet og den permanente utstillingen ble åpnet i forbindelse med frigjørings-jubileet i 1970 og har hele tiden drevet med både dokumentasjon/innsamling, forskning og formidling⁹.

Samleverket *Norge i krig: fremmedåk og frihetskamp 1940-1945*, som består av hele 8 bind, har vært svært betydningsfullt i historieskrivingen om krigen i Norge¹⁰. De forskjellige bindene, som utkom mellom 1984 og 1987, tok for seg blant annet holdningskamp, hverdagsliv, utefront, hjemmefront og frigjøring. Også for meg er det et svært betydningsfullt verk for å forstå krigen i Norge og hvordan den har blitt formidlet. Verkene er hjelpelige i min forskning når det kommer til formidlingen av norsk okkupasjonshistorie, men også det nasjonale vi-et.

Forskning på okkupasjonshistorie kom som et tillegg til fagfeltet kollektiv erindring. Denne forskningen ser på hvordan kunnskapen om okkupasjonen har blitt brukt i ettertiden.

Anne Eriksens bok *Det var noe annet under krigen. 2.verdenskrig i norsk kollektivtradisjon* fra 1995 har vært med på å legge grunnlaget for å forstå viktigheten i bruken av okkupasjonshistorien, og etablerte på mange måter dette forskningsfeltet i norsk sammenheng¹¹. Eriksen viser i sin bok hvordan fortellingen om *Krigen* har vært viktig for det nasjonale fellesskapet og i å binde nordmenn sammen. Nasjonale verdisyn og “det norske” er viktige elementer i fortellingen om *Krigen*, og preger fortellingene i skoleundervisningen, på

---

⁷ Gillis, *Commemorations*, 3-5.

⁸ Hjemmefrontmuseet var fra oppstarten en privat stiftelse, men har fra 1995 vært et av Forsvarets museer. Informasjon hentet fra Forsvarsmuseer sine hjemmesider.

Forsvaretsmuseer.no, "Om Hjemmefrontmuseet". Lenke:

<http://forsvaretsmuseer.no/Hjemmefrontmuseet/Om-museet>

⁹ Eriksen, Anne. *Det var noe annet under krigen. 2.verdenskrig i norsk kollektivtradisjon* (Pax Forlag, 1995) 109.

¹⁰ Skodvin, Magne (red.), *Norge i Krig: fremmedåk og frihetskamp 1940-1945* (Oslo: Aschehoug forlag, 1987).

¹¹ Eriksen, Anne. *Det var noe annet under krigen. 2.verdenskrig i norsk kollektivtradisjon* (Pax Forlag, 1995).

historiske merkedager, nasjonale monumenter og ved jubileumsmarkeringer. Slik er Eriksen fundamental i hvordan jeg i denne oppgaven forstår betydningen av fortellingen om 2.verdenskrig og “det norske” i krigen.

Kyrre Kverndokks hovedoppgave “*De kjempet de falt de gav oss alt. Om den rituelle bruken av norske krigsminnesmerker*” vil videre fungere som et viktig fundament i forståelsen av selve 8.mai i Norge, for dagens viktighet og hvordan den har blitt markert¹². Kverndokks inngående forskning på hvordan markeringen av dagen har utviklet seg, formet seg og etablert seg som en definert tradisjon, er utgangspunktet for hvordan jeg forstår markeringen og betydningen av 8.mai som *Frigjøringsdag*. Etableringen av 8.mai som en markering av Frigjøringsdagen og en hedring av nordmenn som kjempet under krigen studeres nøye av Kverndokk i hans hovedoppgave, sammen med en studie av bruken av ritualer og minnesmerker i markeringene. Jeg vil i denne oppgaven ikke diskutere ritualene og minnesmerkene som brukes og deres plass i markeringen av Frigjøringsdagen, ei heller selve etableringen av 8.mai som en markeringsdag. Jeg vil derimot bruke Kverndokks studie som en ramme for hvordan markeringen av 8.mai har vært, for å kunne studere hvilke endringer som er blitt gjort innenfor den tidsrammen jeg skal ta for meg.

Synne Corells bok, *Krigens ettertid. Okkupasjonshistorien i norske historiebøker* fra 2011, er også et tilskudd til tidligere forskning på feltet¹³. Hennes bok har et kritisk blikk på hvordan norsk krigshistorie har blitt skrevet, og spør seg hva slags vi-felleskap som har blitt etablert i den norske krigsminnekulturen. Corells studie tar for seg tre verk fra forskjellige epoker i etterkrigstiden, blant annet *Norge i Krig: fremmedåk og frihetskamp 1940-1945* som jeg også har brukt som oppslagsverk. I de tre verkene Corell har trukket frem, forskyves vi-felleskapet. Hun ser kritisk på hvordan felleskapet går fra "vi som var med" til et mer nasjonalt vi 40 år senere, på hva dette innebærer og hva det ekskluderer. Hvordan felleskapet utvides er noe jeg tar med meg inn i min oppgave, når jeg skal se på hva og hvem som minnes 8.mai.

---

¹² Kverndokk, Kyrre. *De kjempet de falt de gav oss alt. Om den rituelle bruken av norske krigsminnesmerker*. Hovedoppgave i folkloristikk. (Institutt for kulturstudier ved Universitetet i Oslo, 2000).

¹³ Corell, Synne. *Krigens ettertid. Okkupasjonshistorien i norske historiebøker* (Oslo: Scandinavian Academic Press, 2011).

1.3 - Veteranforeninger

I tiden etter 2. verdenskrig vokste det etterhvert frem flere interesseforeninger som vernet om, og samlet, forskjellige grupperinger av krigsveteraner og andre grupper.

Krigsdeltakerforbundet ble stiftet allerede i 1947, andre foreninger var eksempelvis Grini-klubben, Fangesambandet, Sachsenhausenfangeres Forening, Kvinnelige Tysklandfangers Forening og Krigsenkenes Forening. Fra 1970 og utover ble foreningene mer aktive, spesielt som forvaltere av kulturtradisjonen om krigen. Disse veteranforeningene har vært sentrale aktører i etableringen av 8.mai som minnedag. Veteranene har deltatt i samfunnsdebatter og vært sentrale i formidlingen av historisk kunnskap som tidsvitner¹⁴.

Av nyere foreninger er NVIO – Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner, Norges største interesseorganisasjon for militært personell¹⁵. NVIO består av over 7500 medlemmer fordelt på 59 lokalforeninger, og er fordelt over hele landet. Organisasjonen legger vekt på at medlemmene deres representerer ulike faser i Norges moderne historie, med veteraner fra dagens internasjonale operasjoner og tilbake til Tysklandsbrigaden i kjølvannet av 2. verdenskrig. Videre finnes også SIOPS – Veteranforbundet Skadde i Internasjonale Operasjoner, som er en uavhengig interesseorganisasjon for veteraner med både fysiske og psykiske skader fra internasjonale operasjoner. SIOPS driver aktivt med politisk påvirkningsarbeid, og for å forbedre de sosiale, økonomiske og helsemessige levevilkårene til veteraner¹⁶. Disse nevnte interesseorganisasjonene for veteraner i nyere tid er blant de største her til lands, men det finnes, i likhet med tiden etter 2. verdenskrig, også flere særskilte interesseorganisasjoner for konkrete grupper¹⁷. De nye veteranforeningene har, i likhet med de gamle foreningene, også vært sentrale aktører. Samtidig som de opprinnelige veteranene har gått ut av tiden, har Norge vært engasjert i andre militære kamper og handlinger som har gitt oss nye veteraner. Disse veteranene, fra eksempelvis NATO- og FN oppdrag, har dannet seg nye grupperinger for å ivareta sine interesser. Dette er også grunnlaget for at de nye veteranforeningene har gått inn for at 8.mai som markeringsdag burde bli endret, nettopp for å

---

¹⁴ Kverndokk går i sin avhandling dypere inn i krigsveteranforeningene og deres virkefelt. Kverndokks feltarbeid og forskning omkring dette er grunnlaget for min forståelse om krigsveteranene, deres interesseforeninger og hva de kjempet for i etterkrigstiden. Kverndokk, Kyrre. *De kjempet de falt de gav oss alt - Om den rituelle bruken av norske krigsminnesmerker* (Universitetet i Oslo, 2000).

¹⁵ NVIO.no, "Om NVIO". (09.10.2020). Lenke: <https://www.nvio.no/om/nvio/#>

¹⁶ SIOPS.no, "Om SIOPS". (09.10.2020). Lenke: <https://www.siops.no/>

¹⁷ Forsvaret informerer om flere interesseorganisasjoner for veteraner på sine hjemmesider Forsvaret.no, "Om Veteraner". (09.10.2020). Lenke: <https://www.forsvaret.no/veteraner/om-veteraner>

inkludere og anerkjenne dem.

Denne endringen i foreninger kan speile det som Synne Corell viste til i sitt tidligere nevnte arbeide, nemlig hvordan felleskapet har endret seg fra vi som var med under 2.verdenskrig til et utvidet fellesskap av veteraner. Dette vil et av analysekapitlene i denne oppgaven fokusere nærmere på og drøfte.

Kapittel 2 – Teori og materiale

2.1 – Teori

Denne oppgaven vil bestå av tre hoveddeler fordelt på tre begreper jeg mener må forventes å være helt sentrale i statsministerens tale under den offisielle markeringen av dagen og i språket knyttet til 8.mai. De sentrale begrepene jeg vil analysere nærmere er "veteran", "frihet" og "demokrati". Mine forventninger gjennom denne oppgaven er dermed at disse begrepene vil bli brukt hyppig, eller ha en spesielt viktig og avgjørende rolle i talene. I hver av denne oppgavens tre hoveddeler vil jeg se nærmere på hvordan hvert av disse begrepene blir vektlagt, hvordan de benyttes og samtidig forsøke å se på hva begrepene rommer til ethvert tidspunkt. Med utgangspunkt i Gro Harlem Brundtlands tale, hva menes med frihet i 1995 og hvordan utvikler begrepets innhold seg i samme kontekst mellom 2011 og 2014? Min teori er at det er stor forskjell på hva som blir lagt i begrepene veteran, frihet og demokrati i henholdsvis 1995 og 2014. Hvilke faktorer mellom 1995 og 2014 spiller en viktig rolle i hvordan markeringen av 8.mai har forandret seg? Min studie vil forsøke å vise hvordan skifte fra Frigjøringsdag til Veterandag i 2011 er viktig i å forstå nettopp denne forskjellen og utviklingen, hvor jeg videre skal forsøke å belyse momenter som var med på å prege dette skiftet. Hvorfor er det viktig å bruke de samme tradisjonene og begrepene fra den gamle markeringen i den nye?

Hvordan best avdekke endringen av innholdet i markeringen av 8.mai? Denne oppgaven har som mål å studere hvordan innholdet i markeringen av 8.mai har forandret seg mellom 1995 og 2014, hvordan innholdet fremlegges over tid og av hvem. Hvordan har fokuset i markeringen skiftet? Gjennom sentrale begreper og disse begrepenes mening over tid skal jeg forsøke å belyse dette, og da er begrepshistorisk analyse et verktøy jeg vil benytte meg av. Den tyske historikeren Reinhart Koselleck har gjennom sitt virke i etterkrigstiden hatt stor innvirkning på nåtidig historieteori. Kosellecks arbeide i det han kaller begrepshistorie utforsker hvordan sosiale og politiske begreper over tid forandrer betydning og innhold. Tilnærmingen er semantisk, det betyr at Koselleck studerer begrepenes betydning, både enkeltvis og i strukturer. Betydningsrelasjonen begrepene imellom står derfor sentralt. Kosellecks studerer begreper som er "essentially contested", altså omstridt og derfor ikke entydige. I hjørnesteinsverket *Gechichtliche Grundbegriffe*, et 8-binds stort encyklopedi,

moderniseringen av det tyske språket i det han kaller terskeltiden¹⁸. Denne terskeltiden, *die sattelzeit* som Koselleck omtaler det, tidfester han til å være mellom 1750-1850 og var en tid som formet en ny forståelse av tid i språket, altså både historisk og temporær tid. Dette ga en forståelsen av samtiden og dens historiske situering. Koselleck utforsker dette gjennom blant annet krisebegrepet, hvor han ser på begrepshistorie som en teori om historiske tider. Med andre ord tider i flertall, fordi tid er noe som ligger nedfelt i begreper, teknologier, praksiser og erfaringer¹⁹.

Ved å bruke Kosellecks tilnærming på de talene jeg har valgt ut, vil det være mulig å se på konnotasjonene som er tillagt og eventuelt fjernet rundt de sentrale begrepene over tid. Jeg vil argumentere for at min oppgave tar for seg sentrale grunnbegreper i konteksten 8.mai, og at det er naturlig å se på nettopp disse begrepenes semantiske felt. Veteran, frihet og demokrati, mine utvalgte begreper, har alle en utvidet betydning før og etter 2011. Disse tre begrepene har viktige plasseringer i språkspillet rundt 8.mai og det er derfor naturlig å ville se nærmere på nettopp disse begrepene når man foretar en semantisk studie av 8.mai. Denne oppgaven vil stille spørsmål rundt hva slags frihet og hvilke veteraner det siktes til. Nærmere bestemt frihet fra hva og veteraner fra hvilken konflikt er det det handler om når begrepene brukes, og hvordan har dette betydning for markeringen slik den er i dag?

Begrepene jeg skal se på er, vil jeg hevde, sentrale både i forhold til å definere markeringens innhold i dag, men også svært sentrale i forhold til å trekke linjer tilbake i tid. Derfor kan det å se på talenes sjanger være nyttig. Talene jeg tar for meg er hovedtaler i en minnemarkering, men jeg vil definere dem som politiske taler.

Talene som jeg skal undersøke kan også sees som talehandlinger i såkalte språkspill. Disse begrepene forbindes særlig med Cambridgeskolen, som bygger på J. L. Austins speech act theory fra boken *How to Do Things With Words* fra 1975²⁰. De to sentrale forskerne i Cambridgeskolen er J. G. A. Pocock og Quentin Skinner, som begge har arbeidet med politisk idehistorie. De ser ytringer som for eksempel politiske taler som "trekk" i "språkspill". Det betyr at ytringer forstås som handlinger som har en viss effekt i den sosiale og politiske virkeligheten. Denne effekten kan være tilsiktet av den som ytrer seg, men også ikke-

---

¹⁸ Koselleck, Reinhart. *Geschichtliche Grundbegriffe: Historisches Lexikon zur politisch -sozialen Sprache in Deutschland*. Utgitt av Otto Brunner, Werner Conze og Reinhart Koselleck. Stuttgart: Klett-Cotta, 1972.

¹⁹ Helge Jordheim forklarer godt om Koselleck, begrepshistorie og krisebegrepet i sin artikkel publisert i det Idéhistoriske tidsskriftet Arr.

Jordheim, Helge. "Krisetid" i Arr 2/2017. (IFIKK/Universitet i Oslo, 2017).

Lenke: <https://arrvev.no/artikler/krisetid>

²⁰ Austin, J. L. *How to do things with words. Second Edition* (Harvard University Press, 1975).

intenderte virkninger kan oppstå, fremhever de. De understreker også at den som ytrer seg aldri vil kunne si "hva som helst"²¹. Konteksten, eller språkspillet, setter grenser og legger føringer for mulige ytringer, samtidig som spillet over tid også kan endres av ytringene. Pocock og Skinner mener derfor at for å forstå talehandlinger, både nåtidige og historiske, er det viktig å identifisere hvilke språkspill de har vært del av. De understreker også at en og samme talehandling kan være del av flere ulike språkspill. I min oppgave kan talene som jeg skal studere forstås som talehandlinger. De inngår i flere språkspill samtidig, men det språkspillet som jeg skal konsentrere meg om, dreier seg om 2. verdenskrig og betydningen av den for norsk identitet og selvforståelse i etterkrigstiden. Jeg velger bort andre språkspill som for eksempel har å gjøre med de to statsministrenes partitilhørighet, eller med dagens forsvarspolitik. Mer konkret skal jeg se på hvordan de tre begrepene brukes i talene og hva talerne "gjør" ved å bruke dem. Mitt mål er ikke å kartlegge talernes intensjoner, men å kartlegge hvordan de handler innenfor rammene av et svært etablert språkspill, nemlig det kollektive minnet om 2. verdenskrig.

2.2 - Materiale

Begrepene jeg skal se på finner jeg hovedsakelig i to taler fra 8.mai-markeringer holdt i 2011 og 2014, av henholdsvis Jens Stoltenberg og Erna Solberg. I tillegg til de to talene jeg skal analysere, vil jeg trekke inn en tale av Gro Harlem Brundtland fra 1995 som et utgangspunkt til analysen. Alle tre talene er hovedtalen i markeringene, nemlig statsministerens tale, og talene er på mange måter det som legger premisset for hva som markeres ved hver anledning. Gro Harlem Brundtland og Jens Stoltenberg var på tidspunktet for sine taler statsministere fra Arbeiderpartiet, mens Erna Solberg på sin side var statsminister fra Høyre. Daværende statsminister Gro Harlem Brundtlands tale ved festforestillingen i Oslo Spektrum i forbindelse med 50-års jubileet for frigjøringen av Norge i 1995 vil i denne oppgaven fungere som eksempel på hvordan markeringen har vært, og som utgangspunktet for endringene i 2011²². Festforestillingen var avslutningen på en større markering som foregikk i

---

²¹ Pocock, J. G. A. "the introduction: state of the art", i *Virtue, Commerce and History: Essays on Political Thought and History, Chiefly in the Eighteenth Century* (Cambridge University Press, 1985).

²² Brundtland, Gro Harlem. "Tale ved Festforestilling i Oslo Spektrum", *Regjeringen.no*. 08.05.1995. Talen er også å finne som Appendiks 1.

Oslo, med Kongeparet, stortingspresidenten, regjeringen, veteraner og representanter for de allierte og nordiske stater blant gjestene. Programmet for 8.mai 1995 inneholdt veteranparade, høytideligheter og kransnedleggelse ved Nasjonalmonumentet på Festningsplassen og andre viktige minnesmonumenter fra krigen. Festspillet i Oslo Spektrum markerte høydepunktet for jubileumsfeiringen, og ble kringkastet direkte av NRK Fjernsynet, med Gro Harlem Brundtlands tale som markeringens hovedtale.

Gro Harlem Brundtlands tale er med i denne oppgaven først og fremst fordi den skal vise hvordan markeringen av 8.mai var før skiftet i 2011, hvor hovedfokuset lå på hedringen av veteranene fra 2.verdenskrig og på å feire frigjøringen av Norge fra den tyske okkupasjonen. Brundtlands tale er også interessant fordi den er en jubileumstale, og dermed sammenfatter i stor grad viktigheten av 8.mai og markeringens innhold siden krigens dager. Det er en tale som nærmest kun ser bakover i tid, fra krigens slutt og til nåtiden, altså tiden mellom 8.mai 1945 og 1995. Denne talen symboliserer toppen av markeringen av 8.mai som Frigjøringsdag, og er en markering med fullt fokus på friheten og selvstendigheten som ble gjenvunnet i 1945. Denne "krystalliseringen" av markeringen utgjør viktigheten til Brundtlands tale i denne oppgaven. Den vil ikke gjennomgå samme analyse som de to andre talene, men vise til hvordan det var før og dermed fungere som et slags referansepunkt til hvordan markeringen var før når jeg går igjennom de to andre talene. Jeg er bevisst på at Brundtlands tale ikke er egnet som et representativt eksempel på hvordan markeringen alltid har vært frem til dette tidspunktet.

Jens Stoltenbergs tale som statsminister ved utdeling av Krigskorset med sverd 8.mai 2011 foregår ved Nasjonalmonumentet på Festningsplassen på Akershus Festning²³. Markeringen av 8.mai foregår flere steder i landet, men den nasjonale hovedmarkeringen foregår i Oslo, med deler av regjeringen og forsvarsledelsen tilstede. Kongeparet er ikke tilstede ved denne markeringen, noe som skapte stor furor i norsk media. Den sittende rødgrønne regjeringen hadde besluttet at det skulle foretas et veteranløft og gjeninnføre utdelingen av Krigskorset med sverd, som er Norges høyest rangerte utmerkelse for innsats under 2. verdenskrig. Det har vært tradisjon at det er Kongen som deler ut dette, men i forbindelse med beslutningen om å gjeninnføre Krigskorset med sverd i 2009 ble det bestemt at det var statsminister Jens Stoltenberg som skulle dele ut medaljene. Markeringen av 8.mai 2011 var første gang utmerkelsen skulle deles ut, og også første gang det ikke lenger het Frigjøringsdagen i offentlig sammenheng. Det nye navnet var Veterandagen, og formålet var at denne endringen

---

²³ Stoltenberg, Jens. "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. 08.05.2011. Talen er også å finne som Appendiks 2.

skulle medføre anerkjennelse og heder til alle soldater som har tjenestegjort for Norge, både innenfor og utenfor landets grenser. Dette betyr at dagen ikke lenger kun skulle fokusere på frigjøringen av Norge fra tysk okkupasjon, men også på soldater som har tjenestegjort i internasjonale, militære operasjoner i nyere tid.

Jens Stoltenbergs tale er med i denne oppgaven fordi den markerer et skille i hvordan markeringen av 8.mai blir gjennomført. Det er gjennom Stoltenbergs tale at selve utvidelsen av dagen, og sentrale begreper rundt markeringen, finner sted. Gjennom Stoltenbergs tale forandres markeringens fokus fra fortid til nåtid og fremtid. Markeringen av 8.mai handler ikke lenger om kun de gamle veteranene og det å ikke glemme dem, men om alle veteraner og hva som kjempes for nå og i fremtiden. Denne oppgaven er en studie av endringene i innholdet og betydningen av 8.mai etter 2011, hvor Stoltenbergs tale spiller sentral rolle ettersom den markerer midten og selve skillet. Hovedgrunnen til å ta med Stoltenbergs tale er at det skal komme tydelig frem at det er skjedd en endring i fokus og innhold, men hvordan det likevel trekkes tydelige linjer til den opprinnelige markeringen.

Erna Solberg og hennes tale på Frigjøringsdagen og Veterandagen i 2014 er den andre talen som vil ha en sentral plass i denne oppgaven²⁴. Solberg holder sin tale foran Nasjonalmonumentet på Festplassen på Akershus Festning som en del av en drøy halvannens times seremoni. 8.mai, nå som etablert Veterandag og Frigjøringsdag, har utviklet et fast program som er spredt utover hele dagen, men hvor seremonien på Akershus Festning er det seremonielle høydepunktet. Programmet på 8.mai inneholder nå diverse utstillinger om veteraner, med hovedvekt på veteraner fra nyere konflikter, og deres materiell. Det er en lunsj for inviterte gjester på Artilleriloftet på Akershus festning, hvor statsministeren er vert, men også diverse kransnedleggelse og åpen dag på Festningsplassen. Seremonien på Festningen, som er den viktigste av markeringene, starter med kongens ankomst, før det er overflyvning av jagerfly over festningen. Statsministerens tale er nå en av tre taler som holdes under markeringen. Markeringens første tale er Kongens tale og den siste er Soldatens tale, som holdes av en utvalgt soldat for året. Talene foregår etter en høytidelig kransnedleggelse foran Nasjonalmonumentet og før medaljeseremonien. Medaljeoverrekkelsen utføres av H.M. Kongen, statsministeren, forsvarsministeren og forsvarssjefen i fellesskap. En drilloppvisning markerer slutten på seremonien, før det er militær tattoo i Oslo Spektrum på kvelden som et siste ledd i dagens program.

Erna Solberg sin tale er med som en sentral tale i denne oppgaven for å vise hvordan

---

²⁴ Solberg, Erna. "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. 08.05.2014. Talen er også å finne som Appendiks 3.

markeringen av 8.mai forgår på andre siden av skiftet i 2011. Talen er en representant for den nye tradisjonen, hvordan den gjennomføres, og hvordan fokuset på alle veteraner er blitt sementert som en viktig del av markeringen. Talen er også interessant fordi den viser tydelig hvordan fokuset i markeringen er flyttet og satt til det mer moderne og fremtidsrettede, i kontrast til Brundtlands tale i 1995. Solberg viderefører og tilspisser budskapet som Stoltenberg innførte i 2011, gjennom å bruke de sentrale begrepene til å trekke linjer fra moderne konflikter og tilbake til 2.verdenskrig.

Formålet med å ta utgangspunkt i Brundtland før jeg ser på Stoltenberg og Solberg sine taler, er for å kunne danne meg et bilde på hvordan markeringen var før-, under- og etter skiftet i 2011. Slik håper jeg å kunne se utviklingen over tid og få en tydeligere oversikt over hvordan de sentrale begrepene brukes og hva de rommer.

Kapittel 3 – Veteraner

3.1 - Veteraner

Ordet "veteran" kommer av det latinske ordet for gammel, og refererer til "gammel" soldat. Det vil si en som har vært i kamp, altså en tidligere soldat og ikke nødvendigvis en gammel mann aldersmessig. Veteran betyr i praksis en som allerede har ofret noe, risikert livet eller har merker og skader fra kamp – og derfor fortjener respekt og takknemlighet. Soldat og veteran er derfor ikke det samme – ettersom soldater er aktive, mens veteranene har vært det tidligere og er da per definisjon ikke aktive lenger.

Så lenge det har vært krig, har det vært veteraner, også i Norge. Historisk sett var lenge veteranene tidligere soldater som gjerne enten ble tvunget ut i krig på grunn av lav samfunnsstand, eller leiesoldater som tok seg betalt for å krige. Under den tyske frigjøringskrigen, som kulminerte med seier i et slag mot Frankrike i 1871, endret dette seg. Historikeren George L. Mosse skriver i artikkelen *National Cemeteries and National Revival: The Cult of the Fallen Soldiers in Germany*, om hvordan denne tyske krigen forandret tilnærmingen til det å være soldat og gå i krig²⁵.

The German wars of liberation must stand at the beginning of our discussion, for here volunteers flocked to the colours, while poets and writers created a myth of heroism and sacrifice. Those who fell were no longer mercenaries nor, as far as the myth was concerned, forcibly impressed, but patriots who gladly laid down their lives on the altar of the fatherland²⁶

Mosse beskriver her hvordan soldater som falt i den tyske frigjøringskampen ikke gjorde det under press eller for penger, men frivillig ofret seg som martyrer for fedrelandet. Frem til da bestod dagens Tyskland av flere germanske stater, men under Otto van Bismarck ble disse statene samlet. Gjennom tre kriger i andre halvdel av 1800-tallet, mot Danmark i 1864, mot Østerrike i 1866 og til slutt mot Frankrike i 1871, ble den tyske nasjonen samlet. I denne sammenheng var poeter og forfattere viktige i skapelsen av myter omkring helter og oppofring, noe som igjen er sentrale komponenter i nasjonalisme. I samlingen av Tyskland var den nasjonalistiske ideen viktig for å få menn til å kjempe for en opphøyd sak, nemlig en

---

²⁵ Mosse, George L. ("National Cemeteries and National Revival: The Cult of the Fallen Soldiers in Germany" i *Journal of Contemporary History* Vol. 14, No. 1 (januar 1979). Sage Publications, Ltd.

²⁶ Mosse, "National Cemeteries and National Revival: The Cult of the Fallen Soldier in Germany", 1.

forent tysk nasjonalstat. I møte med fienden var det viktig at soldatene trodde på denne nasjonalistiske ideen, for å våge å ofre seg.

Særlig under 1. verdenskrig, og i tiden etter, var heroiseringen av falne soldater og den nye nasjonalstatens rolle viktig. 1. verdenskrig forårsaket enorme tap og skader som verden aldri før hadde sett, noe som fremkalte behov for å legitimere de enorme tapene og ødeleggelsene. Heroiseringen av den falne soldat spilte en stor rolle i denne legitimeringen, ettersom nasjonalstatene endret soldatrollen. Tidligere hadde soldater enten vært leiesoldater eller pliktutskrevne menn, som kjempet enten for den som betalte mest eller fordi de ikke hadde noe valg på grunn av den lave samfunnsstanden de var en del av. Med nasjonalstatene ble soldatene "borgere i uniform", som sloss for det fellesskapet de selv var en del av og på vegne av andre borgere. Soldatene var ikke i tjeneste hos en oppdragsgiver, men sloss for seg, sitt og sine. Dermed skiftet soldatrollen til å bli noe nobelt og ærefullt.

Underveis i 1. verdenskrig og i tiden etterpå ble "den ukjente soldat" et symbol på de som kjempet for landet sitt, og fikk en sentral rolle i mange nasjoners kollektive minne og i markeringer av krigen.

11. november er dagen da 1. verdenskrig sluttet og er mange steder kjent som Remembrance Day, Armistice Day og Veterans Day. Disse markeringene har ofte visse ritualer knyttet til seg, slik som Connerton skrev om i sine studier, eksempelvis med valmueblomster på jakkeslaget eller kransnedlegging. Markeringer rundt dagen er ofte lagt til monumenter tilegnet den ukjente soldat, som symboliserer mye av det som Mosse skrev om. Markeringene befinner seg også i krysningspunktet minne – identitet, ettersom de kan sies å være et resultat av et minnearbeid bygd på politiske og sosiale konstruksjoner, slik Gillis skrev.

Norge var som kjent nøytral i 1. verdenskrig, så 11. november er dermed ikke en merkedag i Norge. Den tyske okkupasjonen av Norge under 2. verdenskrig gjorde at Norge tok parti med de allierte, og kjempet aktivt mot Tyskland og nazismen. Ettersom Norge var nøytral under 1. verdenskrig, er det ikke naturlig at denne krigen spiller en stor rolle i den nasjonale fortellingen om Norge. 2. verdenskrig fyller i stor grad dette "tomrommet", som vi kan se gjennom hvordan de som kjempet under 2. verdenskrig fikk en unik heltestatus i Norge. Heroiseringen av den falne soldat som Mosse skrev om, hadde sin storhetstid i forbindelse med 1. verdenskrig. Denne krigsromantikken, som var sentral i Mosses tekst, ble dempet i tiden etter på grunn av de nye masseødeleggelsesvåpnene. Disse våpnene som hadde blitt brukt i krigen gjorde denne glorifiseringen vanskelig, og det var stor frykt for en ny global

ødeleggelseskrig²⁷. For land som ikke deltok i 1. verdenskrig derimot, som Norge, har 2. verdenskrig vært scenen i skapelsen av nasjonale helter. Disse heltene var borgere som sloss for sitt nasjonale hjem og trosset overmakten som okkuperte hjemlandet. Når soldater anses som "borgere i uniform" kan det for noen bli vanskelig å akseptere soldatene av nåtiden som en del av 8.mai markeringen. Skiftet fra Frigjøringsdag til Veterandag satte nåtidens soldater på linje med de nasjonale heltene fra 2. verdenskrig, noe flere hevdet var problematisk med tanke på hva slags militært arbeid de nye soldatene utførte. Noe av kritikken gikk ut på at nåtidens soldater, også ansett som "borgere i uniform", deltok i "internasjonale operasjoner" på andre siden av verden og ikke for sitt nasjonale hjem. Dette skiftet i minnekultur har skapt debatt mellom parter som mener at de som er soldater i dag ikke får nok hyllest og anerkjennelse, mens andre mener at 8.mai handler om motstandskampens holdningsarbeid og at markeringen ikke burde militariseres²⁸. I etterkrigstidens Norge har disse krigsheltene, sammen med historiene fra 2. verdenskrig, vært hovedfokuset i frigjøringsmarkeringen 8. mai.

3.2 – Våre sinn er fylt av glede, våre hjerter av takknemlighet

Under Frigjøringsjubileet i 1995 holdt daværende statsminister Gro Harlem Brundtland en tale ved markeringen i Oslo Spektrum. Brundtlands tale var, satt i kontekst, kanskje den siste store markeringen av 8.mai med hovedfokus på det gamle innholdet. Med innhold mener jeg at fokuset mer eller mindre fullstendig var på fortellingen om 2. verdenskrig, de som kjempet i den krigen og på deres budskap om å ikke glemme hva som skjedde under den krigen. Ved at 1995 var et stort jubileum for frigjøringen gikk store deler av talen til Brundtland ut på å gjenfortelle hendelser fra mai-dagene i 1945. Jubileumsfaktoren spiller også inn i at denne

---

²⁷ Kverndokk, *De kjempet de falt de gav oss alt*, 7.

²⁸ En artikkel i Nettavisen sier til debatten, hvor Forsvarets veteraninspektør Robert Mood fremmer den nye minnekulturen rundt 8.mai, mens eksempelvis Norges Fredsråd mener militariseringen av dagen er feil. Dette utdypes senere i oppgaven. Lepperød, Trond. "Veteranene fortjener mer anerkjennelse enn de har fått", i *Nettavisen* (06.05.2013). Lenke: <https://www.nettavisen.no/politikk/--veteranene-fortjener-mer-ankjennelse-enn-de-har-fatt/3620831.html>

markeringen sannsynligvis hadde fokus på friheten som ble gjenvunnet i 1945 og på å takke alle som gjorde noe for at Norge fikk friheten sin tilbake.

Hjemmefrontens ledelse sendte 8. mai 1945 dette budskapet til det norske folk: "Vår kamp er kronet med seier. Norge er atter fritt. Våre sinn er fylt av glede, våre hjerter av takknemlighet mot dem som falt i kampen og alle som var med og kjempet seieren frem." Denne takken gjentar vi i dag. Den omfatter alle som gjorde en innsats utenfor landets grenser og her hjemme i Norge for at vi skulle få friheten tilbake.²⁹

Ettersom Brundtland talte ved et stort jubileum, og det var mange av veteranene fra 2. verdenskrig som var til stede som gjester, ble det brukt mye tid til å gjenskape minner fra frigjøringen i 1945. Hjemmefronten, som sendte meldingen Brundtland siterer i talen, var en del av en militært organisert gruppe kalt Milorg som ledet det meste av den norske motstanden mot den tyske okkupasjonsmakten under 2. verdenskrig³⁰. Hjemmefronten var dermed militære veteraner som hadde kjempet for Norge. Men som vi ser i dette utsnittet av Brundtlands tale, omfatter takken *alle* som gjorde en innsats for at Norge skulle få friheten tilbake. Dette spiller tilbake på den norske kollektivtradisjonen hvor motstanden mot tyskerne ble gjort i alle samfunnslag. Sivile nordmenn som gjorde motstand i det stille står sterkt i denne kollektivtradisjonen, og har vært gyldige elementer i norsk identitetsbygging. Krigen som fortelling har bidratt til å begrunne våre verdier og forme vår kultur som nordmenn³¹. Sivile nordmenn som gjorde motstand fortjener, slik det kommer frem i Brundtlands tale, like mye takk som de organiserte militære motstandsmennene.

I min gjennomgang av talen ser jeg at Brundtland ikke omtaler veteraner eller liknende begreper i særlig stor grad utover det sitatet jeg allerede har vist til. Det kan derfor argumenteres for at det minnepolitiske aspektet ved begrepet "veteraner" i forbindelse med markeringen av 8. mai på dette tidspunktet ikke er utvidet i særlig grad. De meriterte krigsveteranene fra 2. verdenskrig var fortsatt i live og deltagende i markeringene, derfor lå hovedfokuset i markeringen primært i å minne folket på gleden over å få friheten tilbake igjen. Narrativet om at "alle" nordmenn gjorde motstand, både militært og sivilt, organisert og i det stille, virker dermed fortsatt å være den delen av den nasjonale kollektivtradisjonen ordet "veteran" viste tilbake til. Slik kan vi, gjennom Brundtlands tale, forstå bruken av "veteraner"

---

²⁹ Brundtland, "Tale ved Festspill i Oslo Spektrum", *Regjeringen.no*. Appendiks 1.

³⁰ Milorg fikk offisiell status og ble anerkjent av eksilregjeringen 20. november 1941. Alle som kjempet frihetskampen i Norge ble bedt om å lojalt underordne seg organisasjonen, som sorterte dirkete under Hærens overkommando.

Kraglund, Ivar & Moland, Arnfinn. "Norge i Krig. Bind 6 – Hjemmefront" i *Norge i krig. Fremmedåk og frihetskamp 1940 – 1945*, red. Magne Skodvin (Aschehoug Forlag, 1987) 67.

³¹ Anne Eriksen, *Det var noe annet under krigen*, 9.

frem til dette tidspunktet som en referanse til alle som gjorde motstand under krigen, militære eller ei.

3.3 – "Vår tids nye store helter"

Stoltenberg II-regjeringen gjennomførte i 2011 et skifte i markeringen av 8. mai. Markeringen skulle i en mye større grad nå sette fokus på soldater som hadde, og som fortsatt, kjempet for Norge også etter 2. verdenskrig. I etterkrigsårene har Norge bidratt med militært personell til flere konflikter verden over, og dette skulle få større annerkjennelse og plass i markeringen. Stoltenberg er, innledningsvis i sin tale ved 8.mai markeringen i 2011, svært opptatt av å flette sammen forskjellige grupper av aktører og hendelser.

Soldatene som er ute i internasjonale operasjoner i dag, slåss for de samme verdiene som generasjonene før dem har vært med å trygge - under andre verdenskrig, i Tysklandsbrigaden etter krigen, i Libanon, i Sudan, på Balkan og i en rekke andre operasjoner på ulike kontinenter. Derfor går det en lang og ubrutt linje fra motstandskampen under andre verdenskrig til kampene i Libya og Afghanistan i dag.³²

Ved at Stoltenberg her trekker en linje mellom veteraner fra 2. verdenskrig, via andre konflikter og opp til dagens operative soldater, forsøker han å overbevise tilhørerne sine om at disse har kjempet for samme sak. Den aktive soldaten og de tidligere veteranene settes dermed sammen til en gruppe. Ved å si at disse gruppene har kjempet for de samme verdiene binder Stoltenberg sammen fortid og nåtid, slik at de gamle veteranene og de aktive soldatene skal fremstå som en enhetlig gruppe. Stoltenberg understreker tydelig i sin tale at veteraner og aktive soldater er én gruppe, kanskje nettopp fordi dette ikke har vært opplagt frem til nå. Selve ordet veteran refererer som nevnt over til gamle soldater, det vil si de som har vært i strid og kanskje bærer merker fra dette, men som ikke er aktive lengre. Med andre ord skiller ordet veteran i seg selv mellom aktive og tidligere aktive soldater som to forskjellige versjoner av en soldat. En soldat er soldat så lenge hen er aktiv, en soldat som ikke lengre er aktiv blir veteran inntil hen eventuelt blir aktiv igjen og går da tilbake til å bli soldat. Det er likevel viktig for Stoltenberg å overbevise tilhørerne sine om at de gamle veteranene og de nye soldatene er samme gruppe, ettersom veteranene fra 2. verdenskrig innehar en særskilt

---

³² Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

posisjon i det norske samfunnet og i den norske kollektivtradisjonen – og fordi de fleste av tilhørerne ved denne markeringen er nettopp soldater fra moderne konflikter.

I talen til Stoltenberg kan vi tydelig se hvordan han deler opp aktørene rundt 8.mai i to grupper. De som har kjempet for Norge, og alle oss andre. Den første gruppen har som oppgave å kjempe og slåss for Norge, mens den andre skal sende den første gruppen ut i krig og internasjonale operasjoner. Deretter skal gruppe nummer to anerkjenne, hedre og takke den første gruppen. De, det vil si den nå samlede gruppen av veteraner, skal med andre ord anerkjennes av vi-et som er representert gjennom Stoltenberg og lytterne hans. I denne konteksten er det vi-et som er de aktive aktørene, ved at vi-et gjennom denne talen hedrer, takker og anerkjenner soldater av nyere tid på lik linje med de gamle veteranene.

Aktive og passive soldater samles altså i en gruppe, det vil si aktive soldater og passive veteraner. En gruppe av soldater som faller utenfor denne samlende gruppen er falne soldater. Deres plass i en samlet veterangruppe utgår ettersom de er nettopp falne, og ikke overlevende. Det virker med andre ord som om det ikke lenger er et skille mellom soldat, veteran og falne, men nå kun mellom veteran/falne. Markeringen 8.mai, som gjennom Stoltenberg-regjeringen har fått navnet Veterandagen, fokuserer dermed tydeligere på veteraner enn minnet om de falne. Veteranene får et større fokus, og er en del av oss i nåtiden, mens falne på sett og vis forsvinner helt ut av markeringen.

Ved at soldater fra nåtiden forstås i samme gruppe som veteraner fra fortiden, vil også soldatene fra nåtiden opphøyes og anerkjennes. Det er formålet til talen at det soldater fra nåtiden kjemper for, sammen med formålet for den militære innsatsen, skal bli satt på lik linje med fortellingen om krigsveteranene fra 2. verdenskrig. På denne måten blir den allerede etablerte statsforståelsen og dens innhold omkring veteraner utvidet til å inkludere denne nye fortellingen.

Siden 1945 har vi markert 8. mai som vår frigjøringsdag. Regjeringen ønsker nå å bruke denne anledningen til å hedre alle våre veteraner. Vi vil uttrykke vår takknemlighet og vår anerkjennelse for deres innsats på vegne av Norge. Soldatene skal vite at vi som er ansvarlige for å sende dere ut i operasjoner har den største respekt for hva det krever av dere, og dere har vår fulle støtte.³³

Opphøyningen av moderne soldater gjøres i praksis av Stoltenberg, men han formulerer seg slik at han taler på vegne av hele Norge. Som statsminister i Norge er Stoltenberg en demokratisk folkevalgt leder, og han bruker denne rollen til å tale på vegne av hele nasjonen i

---

³³ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

denne sammenhengen. Stoltenberg formulerer seg her i en vi-form som både historisk og kontemporært anerkjenner den nå, forhåpentligvis, etablerte enhetlige gruppen av soldater og veteraner.

Stoltenbergs ytring endrer det etablerte språkspillet knyttet til det kollektive minnet om 2. verdenskrig, ved å legge til soldater av nåtiden og deres historier oppå de gamle veteranene og knytter dem til den etablerte kollektivtradisjonen rundt 8.mai. Det minnepolitiske aspektet ved markeringen blir dermed utvidet gjennom Stoltenbergs tale, ved at han setter nyere militære handlinger i tråd med en allerede eksisterende minnekultur.

Innledningsvis i denne oppgaven viste jeg til hvordan Skinner og Pocock av Cambridge-skolen mente at man kunne forstå ytringer som handlinger med en effekt på den sosiale og politiske virkeligheten. Stoltenbergs handling i sin tale, å samle veteraner og soldater og å anerkjenne dem på lik linje på vegne av det norske kollektivet, har effekt på nettopp det Pocock og Skinner viser til. Sosialt sett skjer det en forandring fordi betydningen av 2. verdenskrig i norsk identitet kanskje ikke lenger vil ha en enestående rolle som følge av at det settes på lik linje med andre og mer nærliggende hendelser. Politisk sett skjer det en stor forandring ved at anerkjennelsen av de nye veteraner også betyr anerkjennelse av nyere militære operasjoner. Selv om fokuset ligger på at soldater skal anerkjennes og hedres for sin innsats, impliserer det at handlingene de deltok i også anerkjennes kollektivt, selv om det kan være uenighet om deltagelsen. Denne anerkjennelsen kommer gjennom å bruke vi-form, rollen som folkevalgt og språkspillet rundt det kollektive minnet om 2. verdenskrig, men også gjennom tunge symbolske handlinger.

"Nye regler for tildeling av medaljer og en sterkere markering av 8. mai som en egen veterandag over hele landet er også et uttrykk for vårt ønske om bedre oppfølging av alle de som har gjort tjeneste for Norge i internasjonale operasjoner"³⁴. Stoltenberg gjennomfører her sin talehandling, og fortsatt på vegne av hele nasjonen. Hele landet skal være aktive i en sterkere markering, som begrunnes med å være "vårt" ønske. Slik vil enhver kritikk av disse nye reglene og den sterkere markeringen, i henhold til denne logikken, være av noen som trer ut av dette nasjonale kollektivet.

I dag kjemper modige mennesker over hele verden, for frihet, demokrati og grunnleggende menneskerettigheter. I Libya, i Syria, i Afghanistan og en rekke andre land. Norge deltar i den kampen på flere måter. Mye sto på spill under andre verdenskrig. De var mange som kjempet for at vi skulle få landet vårt tilbake. Vi fikk

---

³⁴ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

mange helter. Noen av dem ble belønnet med den høyeste utmerkelsen Norge har, Krigskorset med sverd. De viste at krig ikke bare vinnes gjennom våpenkraft og militær overlegenhet. Mot og innstilling er minst like viktig. Regjeringen har besluttet at Krigskorset med sverd igjen skal deles ut, for første gang for innsats etter annen verdenskrig. De tre som i dag mottar Krigskorset med sverd har alle utvist et mot og en tapperhet som gjør dem til vår tids nye store helter. Alle tre har gjort en bemerkelsesverdig innsats i den internasjonale operasjonen i Afghanistan.³⁵

Dette sitatet understreker hvor langt Stoltenberg er villig til å gå for å fullbyrde heltedyrkingen av de nye soldatene. Å gjeninnføre utdeling av Krigskorset med sverd er en svært tung symbolsk handling historisk sett i Norge. Utmerkelsen har ikke blitt utdelt for innsats etter 2. verdenskrig og er en utmerkelse svært få nordmenn har blitt tildelt. Det er ingen tvil om at soldatene i nåtiden ofrer mye ved å delta i de militære operasjonene de gjør, og ved å gjeninnføre denne utmerkelsen skal linken mellom historie og nåtid fullbyrdes. Stoltenberg fullfører sin talehandling ved å tildele de samme utmerkelsene til nåtidens soldater, etter å ha brukt lang tid på språklig å bake dem inn i samme gruppe som de nasjonale heltene fra 2. verdenskrig.

Som våre gamle krigshelter har de vist at personlig mot, innstilling og lederskap er det viktigste i krig. De har gjort en innsats som er fullt på høyde med den noen av våre fremste helter gjorde her hjemme for over 60 år siden. Derfor har vi også valgt frigjøringsdagen 8. mai for denne tildelingen.³⁶

Gjennom 8. mai 2011 skaper Stoltenberg og hans tale en slags renessanse for den heroiseringen George L. Mosse skrev om innledningsvis. De moderne soldatene samles som gruppe og opphøyes i det nasjonale kollektivet. Det de kjemper for er noe større, og deres heroiske mot blir sidestilt med de største nasjonale heltene Norge har hatt. Et interessant aspekt er at i Stoltenbergs tale er "veteran" et veldig militært ord. Stoltenberg jobber for å samle alle veteraner i én gruppe, men de er alle militære veteraner. I den norske kollektivtradisjonen har derimot den sivile motstandskampen vært en viktig del av fortellingen. En uorganisert sivil holdningskamp var veldig viktig i motstandskampen, både fordi den var med på å rekruttere til den mer organiserte militære motstanden, men også fordi den var med på å fremheve at alle med god jøssingånd var med i kampen. Som en del av dette var de organiserte militære heltene fra 2. verdenskrig, som Milorg, en del av landet og en del av folket³⁷. Stoltenbergs tale bruker mye tid på å åpne opp sentrale ord til å bli viktige

---

³⁵ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

³⁶ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

³⁷ Eriksen, Det var noe annet under krigen, 58-61, 72-73.

begreper, til nytte for talens hensikt. Det at "veteran" åpnes opp til et større begrep er viktig, ettersom det gjennom Stoltenbergs tale faktisk opplyses om at Norge har flere veteraner enn de som kjempet under 2. verdenskrig og at disse skal få en anerkjennelse og oppfølging som er verdig. Likevel er det også noe som ekskluderes i veteranbegrepet, og det er de sivile motstandsfolkene. Markeringen 8. mai 2011 var annonsert som *kun* Veterandagen, altså ikke lenger Frigjøringsdagen. Derfor er det kun lagt vekt på de militære veteranene og deres historier. Kampen mot nazismen ble kjempet av sivile så vel som militært organiserte, men Stoltenberg formulerer seg slik at veteranene kun forstås som militære.

3.4 – Det var hjem vi sjøfolk skulle

I kjølvannet av Stoltenberg II-regjeringens veteranløft i 2011, møtte Stoltenberg krass kritikk fra flere hold. Når Erna Solberg holder sin tale i 2014, har markeringen igjen skiftet navn – fra kun Veterandag til Frigjøringsdagen og veterandagen. Betyr da dette at den såkalte militariseringen av 8. mai markeringen har blitt gått tilbake på? Ikke nødvendigvis.

Tidlig i talen snakker Solberg om Eidsvollsmenn som under Napoleonskrigene kjempet for en nasjon med uavhengighet og menneskerettigheter som ryggrad. "Våre landsfedre hadde mot og trass nok til å stå opp for det man trodde på. Kjempe for det man hadde kjært"³⁸. Her etablerer altså Solberg at det ikke bare er lange demokratiske tradisjoner i Norge, men også at det er flere veteraner enn de vi kjenner fra 2. verdenskrig som har kjempet for Norges uavhengighet. Disse tidligere veteranene lyktes og fikk sin belønning i "et frit, selvstændigt, udeleligt og uavfhændeligt Rige"³⁹. Det var derimot ikke alle fra 2. verdenskrig som fikk sin belønning.

Mange av våre krigshelter fikk den heder og ære de skulle ha ved krigens slutt. Andre har måttet vente helt opp til vår tid for å få den anerkjennelsen vi skylder dem. På Vår Frelseres gravlund her i Oslo står det et monument med innskriften: "Det var hjem vi sjøfolk skulle". Antall sjøfolk som aldri kom hjem i 1945 overstiger fire tusen.⁴⁰

---

³⁸ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

Erna Solberg sier her at de fleste fikk sin belønning etter 2. verdenskrig, men at det også var et stort antall som aldri kom hjem. Der hvor Stoltenberg i sin tale jobbet for å samle veteranene og soldatene til én gruppe, fremhever heller Solberg en undergruppe av veteraner; de norske sjøfolkene. Solberg er i sin tale spesielt interessert i nettopp denne undergruppen av krigsveteraner og deres særegne historie, noe hennes referanse til Nordahl Griegs dikt kan vise til⁴¹. Griegs dikt fra 1943 kan sies å vise til viktigheten av de norske krigsseilerne og deres kamp. Sjømannen er fri på havet, men som nordmann ikke. Grieg viser i diktet til at de norske sjøfolkene som var ute på havet under krigen en dag skulle hjem, hjem til det frie Norge. Diktet maner i så måte til innsats på havet, frem de skal slå følge med en storm hjem og "sope pesten vekk"⁴².

Solberg snakker videre i sin tale mye om Krigsseilernes innsats under krigen og antyder en mangel på anerkjennelse i ettertiden.

Ved krigsutbruddet seilte 30.000 norske sjømenn på alle hav. Mange av dem seilte i krigsfart fra september 1939 til Japans kapitulasjon i 1945. Alle disse fortjener å bli hedret for den innsatsen de gjorde. Spesielt i vår tid er det viktig ikke å glemme dem som seilte sammen med våre allierte i konvoi til Murmansk.⁴³

Under 2. verdenskrig deltok norske sjøfolk i kamper over hele verden, og fortsatte sin kamp også etter at Norge ble fritt 8. mai 1945. Etter at Japan kapitulerte og krigen var avsluttet, fortsatte de norske sjøfolkene sin kamp om anerkjennelse for sin innsats. Selv om veteranbegrepet ble utvidet i 2011, falt likevel krigsseilerne utenfor ettersom de i stor grad var vanlige sjømenn som ikke var militært organisert. Det som har blitt kalt "krigen etter krigen", Krigsseilernes kamp for krigspensjon og en verdig oppfølging endte i en offentlig unnskyldning fra Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen i 2013^{44 45 46}.

---

⁴¹ Nordahl Grieg var en kjent norsk dikter, journalist og politisk aktivist.

Grieg, Nordahl. "Sang til den norske hær i Skottland" i *Friheten* (Reykjavik: Helgafjell, 1943) 8-9.

⁴² Grieg, "Sang til den norske hær i Skottland", 9.

⁴³ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

⁴⁴ Guri Hjeltnes dekker i sin bok store deler av sjøfolkenes historie både under krigen, og tiden etterpå. Sjøfolkenes kamp om krigspensjon, fra det såkalt hemmelige Nortraship-fondet, har en sentral plass. Hjeltnes, Guri. *Krigsseiler: krig, hjemkomst, oppgjør* (Oslo: Grøndahl/Dreyer, 1997)

⁴⁵ Jon Michelets bokserie *En sjøens helt* tar for seg livet til norske sjøfolk under og etter krigen. Michelet ble tildelt flere priser for nøyte arbeide med bokserien, og for å løfte frem krigsseilernes skjebne. *En sjøens helt* har spilt en sentral rolle i å sette fokus på sjøfolkene, noe som ledet opp til den offentlige unnskyldningen i 2013. VG kåret også den ukjente krigsseileren som nr.1 på lista over de viktigste nordmennene siden 1814 under Grunnlovsjubileet i 2014. Informasjonen er hentet fra hjemmesidene til forlaget Oktober om Jon Michelet.

Oktober. "Jon Michelet". (09.12.2020). Lenke: https://oktober.no/Jon_Michelet

⁴⁶ Strøm-Erichsen, Anne-Grete. "Møte med krigsseilere og pårørende, Risør 3. august 2013 – Tale Fredsparken". *Regjeringen.no*. 03.08.2013.

Erna Solberg var i sin tale vært opptatt av å trekke lange historiske linjer, og vise til en norsk tradisjon for både frihet og demokrati. I samme spor var hun også opptatt av å vise til Norges lange tradisjon som et sjøfolk, med lang fartidstid innen sjøkriger. Vi har også sett at Solberg har måttet spesifisere hva slags frihet hun sikter til, fordi begrepet har blitt såpass åpnet opp at det favner så mange forskjellige typer frihet. "Veteraner" går gjennom en utvikling i Solbergs tale, fordi ordets betydning åpnes opp. Veteraner er ikke lenger kun de som kjempet under 2. verdenskrig eller en stor homogen gruppe, men kan også deles opp i subgrupper, og det er det Solberg gjør i sin tale. Solberg fremhever spesielt veteranene fra sjøen, og bruker dem som et eksempel på Norges lange tradisjoner.

I år er også 100 års markeringen for utbruddet av første verdenskrig. Vi minnes og hedrer de rundt to tusen norske sjøfolk som aldri kom hjem i 1918. Da som nå var Norge en sjøfartsnasjon. Det går en ubrutt linje fra de første krigsseilerne til dagens fregatter i fredens tjeneste. På oppdrag i Adenbukten. I arbeid med å fjerne kjemiske stridsmidler fra Syria. Som flaggskip i NATOs stående maritime styrke. Som deltaker i øvelse RIMPAC i Stillehavet i juli. Dagens militære operasjoner skjer som del av et internasjonalt samarbeid. Akkurat som under andre verdenskrig.⁴⁷

2014 var et stort markeringssår på flere måter. Det var 200-års jubileet for den norske grunnloven, noe jeg kommer tilbake til senere i oppgaven, og det var 100 års markeringen for utbruddet av 1. verdenskrig. Norge var nøytral i 1. verdenskrig, men norske sjøfolk var likevel deltagende på havet. Selv om deres risikotagning og mot ute på det farefulle havet sikret nordmenn viktig proviant og handelsmuligheter, har ikke sjøfolkene fått samme plass i den norske kollektivtradisjonen som de som kjempet under 2. verdenskrig. Solberg var derimot opptatt av å vise til også denne delen av historien, som et slags bevis på at Norge også tidligere hadde deltatt i krig med fredfulle intensjoner. Det er et poeng å fremheve at Solberg her hedrer de rundt to tusen sjøfolkene som aldri kom hjem, med andre ord de falne. Det er interessant med tanke på at markeringen på dette tidspunktet har gjeninnført Frigjøringsdagen i navnet sitt. Ettersom markeringen ikke lenger kun er Veterandagen, men også Frigjøringsdagen, vil den kunne fange opp også de falne og de sivile heltene som tidligere var blitt marginalisert gjennom skiftet i 2011.

Solberg presiserer i talen sin viktigheten av de overnasjonale organisasjonene for Norges militære arbeid, hvor Norge skal ha en sentral plass som "flaggskip i NATOs stående maritime styrke". De nye soldatene og veteranene av nyere tid kjemper for et større

---

⁴⁷ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

demokratisk ideal, mer enn spesifikt for Norges territoriale frihet slik de gamle heltene gjorde. Når Solberg ser på den historiske terminologien av "veteraner", knytter hun det ikke opp til kun militære slik Stoltenberg gjorde.

Erfaringene fra krigsårene gjorde oss som nasjon stolte av våre helter. Deres innsats er grunnlaget for at vi i dag står her som et fritt folk. Derfor er det så viktig å holde i hevd minnet om dem. Kvinner og menn. Unge og gamle. Sivile og militære. De som videreførte det motet, den trassen og de prinsippene som Eidsvollsmennene sto for. De som sikret demokratiet. De som videreførte idealene fra opplysningstiden.⁴⁸

Her ser vi hvordan Solberg viser til at veteraner fra krigen var alle som gjorde motstand, ikke kun de militære. Hun fremhever både kvinner så vel som menn, gamle så vel som unge og sivile så vel som militære. Med disse retoriske grepene beveger Solberg seg i dette avsnittet mer innenfor rammene til den norske kollektivtradisjonen rundt 2. verdenskrig, og favner om flere enn bare militære veteraner. Likevel går Solberg fort videre til å rette fokuset mot viktighet av et sterkt forsvar og aktive soldater.

Seremonier der vi hedrer våre falne og våre helter har blitt en del av det å være norsk. Men medaljer og vakre ord er ikke alltid nok. Denne regjeringen vil derfor forbedre oppfølgingen av Forsvarets veteraner gjennom konkrete tiltak. Frigjøringsdagen viser oss hvor viktig det er for landet vårt at vi har et sterkt og solid forsvar. Veterandagen viser oss hvor viktig Forsvarets personell er. De som stiller opp for å sikre oss andre frihet og fred.⁴⁹

Solbergs egenskaper som taler viser seg frem i dette sitatet. Stoltenberg var opptatt av å samle veteraner og soldater i én gruppe, men Solberg er mer opptatt av å sy historien og nåtiden sammen. Markeringen av 8. mai er i 2014 både Frigjøringsdag og Veterandag, hvor Solberg bruker frigjøring og veteran i hver sin rolle til å knytte det hele sammen. Å vise til at regjeringen skal styrke Forsvaret er Solbergs agenda i sin tale. Hun legitimerer det ved å fremheve viktigheten av et sterkt forsvar gjennom fortellingen om frigjøring, og viktigheten av det militære personellet gjennom fortellingene om veteraner.

Vår takk i dag går til alle de som hadde mot og styrke nok til å kjempe for våre verdier. Vår takk går også til alle de som **i dag** kjemper for de samme verdiene. Jeg vil derfor sende en spesiell hilsen til alle dere som har tjenestegjort og tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Fra alle forsvarsgrener. Noen av dere mottar i dag høyst

---

⁴⁸ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

⁴⁹ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

fortjente medaljer for heltemodig innsats i Bosnia, Libanon og Afghanistan. Men alle gjør dere en fremragende innsats for fred og frihet. I en verden med mindre avstander er innsats ute bidrag til fred og sikkerhet hjemme!⁵⁰

Selv om Solberg i sin tale har fremhevet en spesiell gruppe veteraner, og i så måte vist at veterangruppen er mangefasettert, så jobber hun for at de i hovedsak er én stor gruppe av aktører. I likhet med Stoltenberg jobber hun i talen sin med å vise til at det er to grupper med aktører i markeringen av 8.mai, vi og de. Vi som hedrer og anerkjenner, og de som kjemper og har kjempet for Norge. Veterangruppene samles i å ha kjempet for eller å kjempe for fred, frihet og sikkerhet her hjemme, noe vi mener det er verdt å kjempe for. Det er i krysningspunktet av verdiene at de to gruppene møtes.

Alle veteranene av i går, i dag og i morgen vet at friheten ikke er gratis. Friheten koster. Men er det noe 8. mai har lært oss, er det at den prisen er det verdt å betale.⁵¹

Her fremhever Solberg at veteranene har beveget seg fra fortid til nåtid og til fremtid. De er veteraner uavhengig av hvilke kamper de har deltatt i eller hvorfor, men veteraner fordi de har kjempet med det norske flagget på jakkeermet. De er veteraner fordi de har kjempet for det vi, det norske fellesskapet ledet av statsministeren, har bestemt at er verdt å kjempe for.

Hvis vi går tilbake til starten av dette kapitlet, så vi at ordet veteran opprinnelig siktet til en gammel soldat, noen som har erfaring, merker eller skader fra tidligere kamper. Veteraner er, selv med skader, fortsatt levende. Dette er et viktig skille å merke seg, fordi begrepet selv ikke omfavner de falne. Det er med andre ord et klart skille mellom død og levende i den forstand at de falne ikke er veteraner, men kun falne. En veterandag impliserer dermed kun fokus på de som har overlevd, og vil ikke favne om de falne i like stor grad som det en frigjøringsdag gjør.

---

⁵⁰ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

⁵¹ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

Kapittel 4 - Frihet

4.1 - Frihet

I dette kapitlet skal jeg analysere bruken av begrepet “Frihet” i talene jeg har plukket ut. Frihet er et begrep som kan romme veldig mye, og som har rommet forskjellige ting i forskjellige tider og i forskjellige kulturer eller geografiske områder. Hovedsakelig kan man si at frihet handler om suverenitet for et politisk system over et geografisk område, eller med andre ord at en nasjon har selvstyre over eget land. Men begrepet frihet kan også brukes om individuell frihet, bevegelsesfrihet, yringsfrihet, blant mye annet.

Innen idéhistorie og filosofi finnes det debatter omkring hvordan et frihetsbegrep kan defineres og hva det kan inneholde. Idéhistoriker Thomas Kroghs viser i sin artikkel *Republikanerne*, utgitt i *Historisk Tidsskrift*, til denne debatten gjennom å belyse J. G. A. Pocock og hovedsakelig Quentin Skinners forskningsbidrag⁵². I en debatt som i utgangspunktet omhandler republikkens historie trekkes forståelsen av frihetsbegrepet inn, og Krogh trekker særskilt inn Quentin Skinners forsøk på å definere denne forståelsen. Skinner deler frihetsbegrepet inn i to grunnantakelser; forståelsen av hva som assosieres med frihet, og hva som assosieres med ufrihet⁵³. Denne forståelsen gjør at vi blir bevisste på at et begrep som frihet har to sider, eller en motsetning. Det kan spille en stor rolle i vår forståelse av et begrep og hvordan dette begrepet som vi forsøker å definere brukes, ved at vi er bevisst på denne motsetningen. Med andre ord vil det si at bruken av frihet i de talene som det redegjøres for i denne oppgaven ikke bare viser til hva som er inkludert eller forsøkes å inkluderes i begrepet. Det kan også fortelle hva som ekskluderes, bevisst eller ikke, fra vår begrepsforståelse.

4.2 – Vår felles sak for frihet

Ved Frigjøringsjubileet i 1995, hvor feiringen kulminerte i et storslått festspill i Oslo Spektrum, holdt daværende statsminister Brundtland en tale som i stor grad så bakover i tid og handlet om selve frigjøringen i mai 1945. Markeringen var en hyllest til de som gjenvant Norges frihet og i talen takket Brundtland Storbritannia, USA, Canada og Russland for deres

---

⁵² Krogh, Thomas. "Republikanerne" i *Historisk Tidsskrift*, 02/2010. Hentet fra Idunn.no 15.04.2020.

Lenke: [02](#)

⁵³ Ibid.

bidrag “for vår felles sak for frihet”. Hun trekker frem hva hvert av landene bidro med og ofret for Norges frihet, og for seieren over nazismen. “Denne takken gjentar vi i dag. Den omfatter alle som gjorde en innsats utenfor landets grenser og her hjemme i Norge for at vi skulle få friheten tilbake”⁵⁴. Innledningsvis ser vi tydelig at markeringen av 8.mai handlet om frigjøringen av Norge, og kun friheten som ble gjenvunnet i 1945. Frihet virker, på dette tidspunktet og i norsk kontekst, å være synonymt med fortellingen om 2. verdenskrig og frigjøringen fra tysk okkupasjon.

4.3 – Universell frihetskamp

8.mai 2011 sto daværende statsminister Jens Stoltenberg foran Nasjonalmonumentet på Akershus Festning og talte. Stoltenberg startet sin tale med å redegjøre for at samtidig som han stod der og talte var norske soldater i aktive kamphandlinger i Libya. Disse soldatene var sendt ut på vegne av den norske regjeringen for å bistå FN i å slippe bomber over Libya, i et forsøk på å hindre den libyske regjeringen å begå overgrep mot sitt eget folk i forbindelse med den arabiske våren.

Soldatene som er ute i internasjonale operasjoner i dag, slåss for de samme verdiene som generasjonene før dem har vært med å trygge - under andre verdenskrig, i Tysklandsbrigaden etter krigen, i Libanon, i Sudan, på Balkan og i en rekke andre operasjoner på ulike kontinenter. Derfor går det en lang og ubrutt linje fra motstandskampen under andre verdenskrig til kampene i Libya og Afghanistan i dag. Vi kan aldri ta demokrati og frihet for gitt.⁵⁵

Stoltenberg er nøysom i oppbyggingen av resonnementet sitt, og i bruken av begrepene demokrati og frihet i forbindelse med den norske deltakelsen i internasjonale militære operasjoner. Stoltenberg trekker en “lang og ubrutt linje” fra motstandskampene under 2. verdenskrig og til kampene i Libya og Afghanistan for å sette disse involveringene på lik linje. Dette gjør Stoltenberg som et svar på en debatt rundt Norges deltagelse, hvor spesielt Libya-operasjonen ble sett på som kontroversiell⁵⁶. Gjennom denne bruken av frihet sammenkoblet Stoltenberg friheten de norske soldatene i Libya og Afghanistan slåss for, med

---

⁵⁴ Brundtland, "Tale ved Festspill i Oslo Spektrum", *Regjeringen.no*. Appendiks 1.

⁵⁵ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

⁵⁶ Regjeringen.no, "Libya-rapporten. Evaluering av norsk deltagelse i Libya-operasjonene i 2011". 13.09.2018. Lenke: [id2610845](https://www.regjeringen.no/id2610845)

friheten motstandskjemperne under 2. verdenskrig gjorde. Det var ikke frihet over eget land og egne rettigheter de norske styrkene kjempet for i 2011, men for frihet som en universal verdi og, som Stoltenberg fremstiller det i talen, på vegne av et folk som var utsatt for et overgrep. Dette var et retorisk grep fra Stoltenberg, hvor han gjennom denne talehandlingen utvidet frihetsbegrepet i norsk sammenheng.

Vi kan si at de norske motstandskampene under 2. verdenskrig holder en viktig plass i den norske kollektivtradisjonen, hvor de ofte har fungert som en rettvise fortelling om Norge og hvordan være nordmann. Anne Eriksen utdyper dette i sin bok *Det var noe annet under krigen. 2. verdenskrig i norsk kollektivtradisjon* fra 1995⁵⁷. Ifølge Eriksen er “krigen” i norsk kontekst nesten alltid forstått som 2. verdenskrig, men også hovedsakelig begrenset til “vår norske verdenskrig, dvs. tiden fra 9. april 1940 til 8. mai 1945”⁵⁸. Krigens symbolbetydning i Norge gjør, skriver Eriksen, at begivenheter og erfaringer fra krigen har fungert, og til dels fungerer, som “gyldige elementer i norsk identitetsbygging. De er blitt deler av et nasjonalt verdigrunnlag”⁵⁹.

Når Stoltenberg benyttet seg av begrepet frihet, snakket han først og fremst om selvråderett og politisk suverenitet, og viktigheten av dette. Frihet er en verdi som soldater har kjempet for i flere generasjoner sier Stoltenberg, hvorpå han nevner flere konflikter som Norge har deltatt i, uten å differensiere eller spesifisere typene av frihet. Slik Stoltenberg fremstiller det, er det den samme type frihet som har blitt kjempet for under 2. verdenskrig, som det blir kjempet for i Afghanistan og Libya i 2011. I det kortet utdraget fra talen som er sitert ovenfor, kan vi se at Stoltenberg tidvis var svært opptatt av å rettferdiggjøre den norske deltakelsen i de moderne konfliktene. Ved at Stoltenberg fremstilte og fortalte om disse konfliktene som verdikamper, forsøkte han å sette dem på lik linje med de som allerede var inkludert i en etablert tradisjon av betydningsfulle og ærerike kamper. På denne måten utvides frihetsbegrepet til å bli en referanse på mer enn bare frigjøring og forsvar av eget land, nemlig til å også omhandle forsvar av frihet i en viere, universell forstand.

Men, hva er det som kan skille motstandskampene under 2. verdenskrig med kampene i Libya 2011? Vi kan eksempelvis skille de som forsvarskamper og angrepskamper, for å forsøke å tydeliggjøre dem. Begge kampene kan argumenteres å gå innunder frihetskamp og et frihetsbegrep, men det ene er en tydelig kamp for *egen* frihet og det andre er en kamp for, eller på vegne av, *andres* frihet.

---

⁵⁷ Eriksen, *Det var noe annet under krigen*, 9.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

Jens Stoltenberg går i sin tale bevisst inn for å unngå ord som *krig* og *konflikt* når han omtaler de nye frihetskampene. Vi kan se at Stoltenberg gjorde dette aktivt ved at han eksempelvis ikke brukte uttrykk som “angripe” og “krige”, men istedenfor valgte formuleringer som “å trygge”, “å beskytte”, “å støtte” når han omtalte Norges deltakelse i det han kalte “internasjonale operasjoner”⁶⁰. De eneste gangene Stoltenberg brukte “aggressive” ord om de norske soldatenes innsats var når han snakket om verdier, og sikringen av disse. “Soldatene som er ute i internasjonale operasjoner i dag, slåss for de samme verdiene som generasjonene før dem har vært med å trygge”⁶¹. Ved å ordlegge seg på denne måten fremstiller Stoltenberg kampene i Libya og Afghanistan som moralsk hederlige kamper, hvilket gjør at det dermed kan bli vanskelig å eventuelt kritisere dem. Det kan med andre ord hevdes at den aktive unngåelsen av de aggressive krigstermene var en del av en politisk prosess for å gi forsvarspolitikken i 2011 legitimitet.

Ordet krig er i stor grad negativt ladet, med konnotasjoner som død, smerte og lidelse. Det kan da argumenteres for at Stoltenberg sannsynligvis ikke ville fått gjennomslag for norsk deltagelse dersom han hadde brukt ordet krig, eller andre liknende “aggressive” ord. Når krig nevnes i norsk sammenheng, er det i all hovedsak 2. verdenskrig det assosieres med. Videre følger ofte okkupasjon med, og nazisme, som tidvis har blitt fremstilt som det motsatte av frihet. På denne måte kan krig og frihet fremstilles som to motsetninger, to motpoler som ikke kan være samtidig, og det var derfor viktig for Stoltenberg å fremheve at Norge ikke var i krig i 2011⁶². Kampene som norske soldater deltok i rundt 2011 var internasjonale operasjoner satt i gang av FN og til dels NATO, hvor de norske soldatene var en del av det som blir omtalt som fredsbevarende styrker⁶³. Disse styrkene fulgte det som betegnes som *Responsibility to protect*-prinsippet, hvilket betyr at FN godkjenner militær intervensjon i frykt for at det foregår forbrytelser mot menneskeheten i det gjeldende området. Libya-intervensjonen i 2011 var første gang FN benyttet seg av dette prinsippet. I disse sammenhengene brukes betegnelsen intervensjon, og ikke krig eller krigføring. Intervensjon kan sies å være et mildere ord enn krig eller krigføring, og for å ha mer positive konnotasjoner. Det handler om å hjelpe, eller å bryte inn før noe går for langt. Det er dette språknettet Stoltenberg forsøker å knytte

---

⁶⁰ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

⁶¹ Ibid.

⁶² Kolstadbråten I. M. & Holm-Nilsen, S. "Utvalg om Libya-bombing: Politikerne hadde “svært begrenset” kunnskap". *NRK*. (13.09.2018).

Lenke: [utvalg-om-libya-bombing -politikerne-hadde- svaert-begrenset -kunnskap-1.14205087](https://www.nrk.no/utvalg-om-libya-bombing-politikerne-hadde-svaert-begrenset-kunnskap-1.14205087)

⁶³ Informasjonen hentet fra de norske sidene til FN-organisasjonen. Denne informasjonen er hentet fra Tema: konflikt og fred.

FN, "FN, fred og sikkerhet". (Oppsøkt 30.03.2020). Lenke: [FN-fred-og-sikkerhet](https://www.un.org/peace/)

opp til 8. mai og diskursen omkring markeringen. De militære delegasjonene Norge sendte til Libya og Afghanistan drev, slik Stoltenberg fremstiller det i sin tale, med fredsbevarende eller fredsbyggende arbeid, ikke krig. På denne måten kontrasteres ikke den moderne frihetskampen med frihetskampen fra 2. verdenskrig.

Vi kan dermed se en tydelig forskjell mellom Stoltenberg og tidligere markeringer når det gjelder bruken av begrepet frihet. Der hvor jubileumsmarkeringen og Brundtland i stor grad kun fokuserte på frigjøringen av Norge etter 2. verdenskrig, viet Stoltenberg i sin tale betydelig større plass til mer dagsaktuelle militære operasjoner. Slik ser vi at bruken av frihetsbegrepet har gått fra å nesten utelukkende referere til den nasjonale frigjøringen fra okkupantene slik Brundtland brukte det, til å vise til en mer universell frihetskamp gjennom Stoltenberg⁶⁴. Brundtland sa i sin tale ingenting om norsk militær deltakelse i FN og NATO-operasjoner, som Norge bidro aktivt i også på det tidspunktet. Spesielt i konflikten som utspilte seg i den tidligere folkerepublikken Jugoslavia på den tiden var Norge aktive, med styrker i Bosnia-Hercegovina, Makedonia og Kroatia⁶⁵. Frigjøringsdagens fokus holdes likevel fullt og helt til det norske folks frihet i 1945. Friheten Stoltenberg snakker om i sin tale i 2011 var på en annen side mer universell frihet satt i en mer moderne kontekst, som han argumenterte for at konstant måtte kjempes for og hele tiden ivaretas. Ved å ramse opp forskjellige militære deltagelser hevdet Stoltenberg at det var en kontinuitet i hva som ble forsvart, som var med på å skape en legitimitet for den dagsaktuelle forsvarspolitikken. Under den kalde krigen var nok det norske forsvaret relativt selvlegitimerende med tanke på Norges plassering i forhold til maktkampen som utspilte seg i verden. Utover 1990-tallet, når den kalde krigen var over, ble det vanskeligere å legitimere et fortsatt sterkt norsk forsvar. Etterhvert som Norge deltok i mer kontroversielle militære kamper, som Afghanistan og etterhvert Libya, kan det ses på som en bevisst politisk prosess å knytte dagen til 2. verdenskrig gjennom grunnverdier. Gjennom sin tale utvidet Stoltenberg konteksten rundt 8. mai, og omstrukturerte markeringen til å fokusere på frihet, som en kontinuerlig og tidløs verdi. I en globalisert verden blir krig som foregår andre steder i verden også en del av en norsk hverdag, ettersom de blir fremhevet som kamper for frihet. Frihet som en norsk

---

⁶⁴ Begrepet universell frihet er hentet fra et upublisert manus skrevet av Kyrre Kverndokk i forbindelse med forelesninger i Kulturvitenskap ved Universitetet i Bergen.

Kverndokk, Kyrre. "Hvorfor studere kulturvitenskap?". Upublisert forelesningsmanus, sitert med tillatelse av Kyrre Kverndokk. (Universitetet i Bergen, 2015).

⁶⁵ Nettsiden itjenestefornorge.no har en informasjonsside om Norges internasjonale operasjoner. [Itjenestefornorge.no](http://itjenestefornorge.no) er en nettside etablert av Forsvaret for å skape større åpenhet og kunnskap om Forsvarets internasjonale operasjoner og hva Forsvarets veteraner har opplevd. [Itjenestefornorge.no](http://itjenestefornorge.no), "Balkan". (14.04.2020). Lenke: [balkan](http://balkan.itjenestefornorge.no)

grunnverdi, men også for verden. Markeringen av 8. mai beveger seg derfor fra å handle om den nasjonale frihetskampen under 2. verdenskrig til å havne i et større spenningsfelt, nemlig en pågående kamp mellom den nasjonale frihetskampen og den universelle frihetskampen.

Anne Eriksen stiller et sentralt spørsmål i boka *Det var noe annet under krigen*;

“Etter femti år befinner krigstradisjonen seg likevel i en brytningsfase. Skal den glemmes og forsvinne, eller kan den omformes til noe nytt av nye generasjoner? Det er stadig stor interesse for krigen, også blant yngre mennesker. De mange markeringene i jubileumsåret 1995 vitner også om at krigen fortsatt er viktig i Norge. Men er det stadig den samme krigen som i 1945?”⁶⁶

Som Eriksen påpeker her er interessen rundt 2. verdenskrig fortsatt stor i Norge, også blant yngre generasjoner. Referansepunktene kan derimot ha endret etter så mange år, og ved å spørre seg om det stadig er den samme krigen som i 1945 pekes det mot at krigstradisjonen i Norge burde omformes til å treffe også de nye generasjonene.

Avslutningsvis retter Brundtland i sin tale fra 1995 også et lite blikk fremover.

“I 50 år har vi levd i ett fritt og fremgangsrikt Norge. I dag feirer vi gleden over denne friheten. I den har vi noe felles, men en ting skal vi huske på i gleden: Frihet er ingen selvfølge. I dag er opp til oss selv å gi friheten innhold.”⁶⁷

I dette sitatet ser vi en større likhet mellom talene til Brundtland og Stoltenberg, gjennom bruken av frihet. Brundtland åpner her opp frihet til å bli et større begrep og et viere konsept. Gjennom største delen av talen har frihet vært uløselig knyttet til frigjøringen 8. mai 1945, men gjennom å si at “I dag er det opp til oss selv å gi friheten innhold” gir hun rom for at frihet er et begrep som både kan og skal fylles. Dette gir indikasjoner på at markeringen av 8. mai kanskje var moden for en omforming. Ved at fortellingen om okkupasjon og den norske frigjøringen, med andre ord den norske krigstradisjonen, skulle bli koblet opp mot yngre generasjoners egne erfaringer og referansepunkter. Frihet beveger seg da fra å ha vært et element i norsk identitetsbygging, til å bli mer et nasjonalt verdisyn.

De norske veteranene som kjempet under 2. verdenskrig, kjempet i all hovedsak for at Norge skulle bli fri fra tysk okkupasjon, selv om det å bekjempe nazismen på et europeisk plan også var et mål. I 2011 var ikke Norge truet rent geografisk i den konflikten de deltok i ettersom kampene foregikk langt vekk fra egne landegrenser. Vi ser derfor at Stoltenberg i sin tale argumenterte for at de soldatene som var i Afghanistan og Libya kjempet for en annen type

---

⁶⁶ Eriksen, *Det var noe annet under krigen*, 11.

⁶⁷ Brundtland, "Tale ved Festspill i Oslo Spektrum", *Regjeringen.no*. Appendiks 1.

frihet, en mer vid form for frihet, men likevel for frihet. En slags universell frihet, som vi så tidligere. Utvidelsen av begrepet frihet som Stoltenberg gjennomfører i sin tale, kan ses på som et forsøk i å sette de to frihetskampene på lik linje og endre språkspillet knyttet til 8. mai. Frihetskampene under 2. verdenskrig innehar, som Anne Eriksen skrev om, en sentral plass i norsk kollektivtradisjon, som en slags rettleidende fortelling om Norge og hvordan være nordmann⁶⁸. Dermed vil det å sidestille frihetskampene i 2011 med denne kollektivtradisjonen kunne ses på som et forsøk på å legitimere disse militære handlingene i overensstemmelse med det nasjonale fellesskapet og det nasjonale verdisynet.

4.4 - Ytringsfrihet

Når Erna Solberg sto på Festningsplassen som statsminister i 2014 og holdt sin 8. mai-tale har markeringen av dagen hatt et mer samtidsrettet fokus over flere år, slik som Stoltenberg la grunnlaget for. Solberg åpnet sin tale med å stadfeste markeringen som både frigjøringsdag og veterandag, men vender deretter talen sin mer i retning Brundtland og den tidligere markeringstradisjonen, ved å se bakover i tid. 2014 var 200 års-jubileet for den norske grunnloven, noe som sannsynligvis gjorde det mer naturlig for Solberg å se nettopp bakover i tid, og på norsk historie. Gjennom talen ser Solberg på sentrale milepæler i norsk historie, som den norske uavhengigheten i 1905 og frigjøringen fra tysk okkupasjon i 1945.

Først i 1905 klarte vi ved hjelp av et sterkt forsvar og kløktig diplomati å gjøre Norge til «et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige». Det var vi i 35 år.
I 1940 var Forsvaret imidlertid for svakt til å kunne stå imot fiendens krigsmaskin.⁶⁹

Her knytter Solberg frihetsbegrepet sammen med det å være selvstendig, mye lik den “klassiske” forståelsen av frihet. Frihet som handler om selvråderett over eget land, uavhengig av ytre og fremmede makter. Solberg fremhever at denne friheten skal feires og at 8. mai er en “gledesdag over at demokratiet vant over tyranniet for 69 år siden”⁷⁰.

Når Solberg utdyper hva “fem mørke okkupasjonsår” betydde for Norge og norsk frihet, benytter hun seg av det mer spesifikke begrepet *ytringsfrihet*. “Ikke å være et demokrati. Ikke

---

⁶⁸ Eriksen, *Det var noe annet under krigen. 2. verdenskrig i norsk kollektivtradisjon*, 9-11.

⁶⁹ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

⁷⁰ Ibid.

å ha ytringsfrihet. Ikke å være en rettstat”⁷¹. Denne spesifiseringen fra Solberg kan derfor tyde på at frihetsbegrepet har utvidet seg såpass mye i nyere tid, at det må spesifiseres *hva slags frihet* det er hun sikter til. Gjennom denne formuleringen kan det tolkes at Solberg ser på okkupasjonsårene som en tid hvor Norge mistet visse friheter, som ytringsfriheten, men ettersom konge og regjering fortsatt var operative, ikke hadde mistet sin fulle frihet. Frihet som et begrep virker dermed å ha både utvidet seg og blitt fragmentert, slik at det må spesifiseres hva slags frihet det til enhver tid er snakk om.

Det er kanskje et tegn i tiden for Solberg at hun i sin tale må spesifisere begrepene mer enn de to andre statsministrene. I nyere tid er det flere grupper, blant annet de norske jødene og de nordnorske partisanene, som har fått offentlige unnskyldninger fra norske myndigheter på grunn av det disse gruppene ble utsatt for under og etter andre verdenskrig. Friheten som markeres 8. mai kan ikke refereres til som bare frihet, men i Solbergs tilfelle som *ytringsfrihet*. Konteksten rundt 8. mai har utvidet seg til å ikke bare omhandle frigjøringen i 1945, men videre til en større type frihet eller flere former for frihet. I kapitlet om veteraner så vi hvordan Solberg løftet frem sjøfolkene som en undergruppe av veteranene, og her ser vi hvordan hun i likhet med det løfter frem en undergruppe av frihet. Etter Stoltenbergs tale i 2011 var ikke frihet lenger kun assosiert med frigjøringen fra okkupasjonen, men nå som en universell verdi. Dette vises også tydelig i avslutningen av Solbergs tale. “Alle veteranene av i går, i dag og i morgen vet at friheten ikke er gratis. Friheten koster. Men er det noe 8. mai har lært oss, er det at den prisen er det verdt å betale.”⁷². Her sementerer Solberg flere elementer som jeg har vært inne på tidligere i denne oppgaven. Hun viser først og fremst tydelig til at veteraner er en samlet gruppe, uavhengig av tid og rom. Men Solberg sementerer også frihet som en verdi, ved å bruke det som et økonomisk eksempel. Friheten har en pris hvor det er oss, eller vi - det nasjonale kollektivet, som har bestemt at dette er verdt å betale for. Krysningpunktet hvor aktørene rundt 8. mai møtes kan her ses på som en slags økonomisk transaksjon, hvor soldatenes innsats for fred blir betalt med vi-ets anerkjennelse og med medaljer som krigskorset.

Et annet aspekt er plasseringen av markeringen, både når Stoltenberg og Solberg holder sine taler. Den er foran nasjonalmonumentet for krigens ofre på festningsplassen på Akershus Festning. Nasjonalmonumentet i seg selv kan sies å være et *antikrigsminne*, med et budskap om at krigen har ingen helter, bare ofre. I artikkelen *Krigens helter og ofre. Akershus festning som et krigsminnelandskap* skriver Kyrre Kverndokk om budskapene til krigsminnesmerkene

---

⁷¹ Ibid.

⁷² Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

Nasjonalmonumentet for krigens ofre på festningsplassen og *Monumentet over norske patrioter* på retterstedet, som også er på Akershus Festning⁷³.

[...] Men mens monumentet på retterstedet formidler absolutte nasjonale verdier og hevder krigens pris var verdt å betale i det gode og fedrelandets tjeneste, formidler nasjonalmonumentet allmenneskelige verdier; all krig er meningsløst og bør bekjempes i sitt vesen.⁷⁴

Selv om markeringen av 8. mai gjennomføres foran nasjonalmonumentet for krigens ofre, er budskapet til markeringene etter 2011 i stor grad mer samsvarende med det monumentet på retterstedet formidler. Begge monumentene formidler verdier, men nasjonalmonumentet for krigens ofre har et budskap med fokus på ofre, ikke helter. Innføringen av Veterandag i markeringens navn i 2011 impliserer også hvordan markeringen lener seg mot det patriotiske krigsminnet og heltedyrkelsen, selv om det holdes foran nasjonalmonumentet for krigens ofre som nok er valgt på grunn av sin mer ideelle plassering.

Gjennom talene ser vi at begrepet frihet spiller en sentral rolle, men at det blir brukt på ulike måter og går gjennom en utvikling. I tidligere markeringer speilet frihet tilbake til krigen og handler i all hovedsak kun om frigjøringen fra tysk okkupasjon, men når Stoltenberg etablerte det som et begrep i 2011 gjenspeiler det en mer universell verdi. Fokuset i begrepet har dermed skiftet og utvidet seg. I 2014 kan vi se at begrepet har åpnet seg såpass at Solberg i stor grad må definere begrepet for å klargjøre hvilken type frihet det siktes til. Likevel er frihet gått fra å være uløselig knyttet til en fortelling om 2. verdenskrig, til å ha blitt en verdi med en pris. En pris både Stoltenberg og Solberg i sine taler hevder det er verdt å betale, fremfor den tidligere fremstillingen av krig som meningsløst. Derfor ser vi også hvordan det i de nyere markeringene blir unngått å bruke ord og termer med sterke krigsreferanser, slik at man heller snakker om operasjoner og fredsbevarende oppdrag. Et grep som forsøker å ta bort deler av debatten rundt legitimiteten til de nye militære deltagelsene.

Vi så tidligere i kapittelet at Anne Eriksen stilte spørsmålet; er det stadig den samme krigen som i 1945? Denne oppgaven har istedenfor spurt om det er den samme friheten, og gjennom disse tre talene ser vi begrunnelser for at det ikke er det. Frihet er ikke lenger kun assosiert til frigjøringen med stor F, men et bredere begrep og en verdi med flere underbegrep og fasetter.

---

⁷³ Kverndokk, Kyrre. "Krigens helter og ofre. Akershus festning som et krigsminnelandskap" i *Materiell kultur og kulturens materialitet*, red. Saphinaz Naguib og Bjarne Rogan (Oslo: Novus, 2011).

⁷⁴ Kverndokk, "Krigens helter og ofre", 107.

Kapittel 5 - Demokrati

5.1 - Demokrati

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på hvordan demokratibegrepet spiller en rolle i de tre talene. Min hypotese er at demokratibegrepet spiller en sentral rolle i hver av de tre talene, men at det er et skifte i hvilken mening det tillegges begrepet og i hvilke sammenhenger det brukes.

Forståelsen av et demokrati har levd lenge i menneskets historie, helt tilbake til de gamle grekerne i det antikke Hellas. Statsviteren Raino Malnes forklarer at “demokrati” kan beskrives som en “oppskrift på fordeling av politisk myndighet over et territorium og menneskene som hører til territoriet”⁷⁵. I prinsippet skal alle ha like mye å si i et demokrati, og ikke bare eliten, ofte kalt aristokratiet. Malnes fortsetter å forklare at motsetningen til demokrati er diktatur, som kan beskrives ved at noen bestemmer over resten av samfunnet uten å måtte stå til regnskap for de siste. “Det kan dreie seg om eneveldig monarki, prestestyre, militærjunta, førerstat eller ettpartistat (...)”⁷⁶.

I den moderne, vestlige verden spiller demokratiet en stor og viktig rolle for hvordan et land skal styres. Alle skal kunne delta, gjennom rettferdige valg, i hvordan landet deres skal styres og av hvem. Demokratiet er høyt verdsatt i den vestlige verden og helt sentral i vår forståelse av verden og hvordan den burde være. Derfor kan vi si at demokrati både er en styreform og et politisk system, samtidig som det representerer en sterk positiv verdi. Slik får begrepet “demokrati” en funksjon som en referanse til konkrete forhold i samfunnet, samtidig som det får en symbolsk betydning gjennom å være en høyt verdsatt verdi. Det innebærer også at begrepet kan brukes både om konkrete forhold, for eksempel det politiske systemet i Norge, og om idealer som presenteres som helt universelle og holdes gyldige for ethvert land eller samfunn.

---

⁷⁵ Malnes, Raino. "Den vanskelige kjærligheten til demokratiet" i *Demokrati. Historien og ideene*, 13. Redigert av Raino Malnes og Dag Einar Thorsen. Oslo: Dreyer, 2015.

⁷⁶ Malnes, *Den vanskelige kjærligheten til demokratiet*, 15.

5.2 - Demokratiets ubrytelige styrke

Den annen verdenskrig ble vår sivilisasjons største kraftanstrengelse. Det var demokratiene som viste sin ubrytelige styrke da det gjaldt som mest at vi måtte bære de største ofre og kjempe til det siste av våre krefter for å få leve under verdige politiske forhold som frie mennesker.⁷⁷

Demokratiet brukes av Brundtland i hennes tale som en slags samlebetegnelse på de seirende Vestlige nasjonene fra 2. verdenskrig. Slik Brundtland legger det frem var det demokratiene, ikke demokratiet, som vant krigen. *Demokrati* beveger seg dermed som begrep, fra å være en statsform til å gjelde bestemte land som har denne statsformen. På denne måten er det disse statene som blir aktørene i Brundtlands fortelling, og ikke enkeltindivider. Slik fremstår demokratiene her som krigens seierherrer, nemlig Norge og deres allierte. På den måten blir Norge også en av seierherrene fra krigen, med en aktiv rolle i bekjempelsen av Nazi-Tyskland, og ikke fremstilt som et passivt land som ble befridd fra okkupasjon.

Gro Harlem Brundtlands tale benytter seg ikke noe særlig av demokrati-begrepet videre, noe som i seg selv er et interessant funn. Stoltenberg, og Solberg som vi skal snart skal se, benytter seg i stor grad av demokrati-begrepet i oppbyggingen av sin argumentasjonsretorikk. Dette "negative" funnet betyr ikke at demokrati ikke er viktig for Brundtland. Men det at hun ikke benytter seg av demokrati-begrepet, eller bruker tid på å bygge under hvor viktig dette er for Norge som samfunn, sier en del om konteksten til talene.

Brundtland stod, som vi har sett på tidligere, og talte ved et jubileum. Dette frigjøringsjubileet handlet nesten utelukkende om nettopp frigjøringen og dens betydning for Norge. For Stoltenberg, som står ved et skille i markeringen av 8. mai, er det å spille på demokratiets viktighet og vårt, som nasjon og kollektiv enhet, ansvar for demokratiet i et moderne verdenssamfunn veldig viktig for å rettferdiggjøre og legitimere aktive militære handlinger. Brundtland trenger derimot ikke å spille på dette, ettersom markeringen hun talte ved kun hadde som oppgave å påminne lytterne sine viktigheten av 2. verdenskrig i den norske kollektivtradisjonen og friheten som ble gjenvunnet. Således kan man også si at demokrati er en annen side av samme sak. Demokrati er en følge av frihet, eller frihet kommer gjennom demokrati. Med andre ord hører de to begrepene hører sammen. Demokratibegrepet viser dermed skillet som kom i 2011 ganske tydelig. Den ene markeringen fokuserte bakover i tid og på å ikke glemme hva enkelte *har* gjort for Norge, mens den andre markeringen har et

---

⁷⁷ Brundtland, "Tale ved Festspill i Oslo Spektrum", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

større fokus på samtiden og på hva noen *gjør* i dag.

5.3 – Frihet, demokrati, - og grunnleggende menneskerettigheter

"Demokrati er uforenlig med fremmedstyre" skriver Malnes, og utdyper at "den øverste myndigheten i et demokratisk samfunn ligger hos noen som hører til dette samfunnet. De kollektive avgjørelsene er hjemlige avgjørelser"⁷⁸. Et lands interne avgjørelser og parlamentariske affærer tilhører altså dette landet alene. Likevel kan det virke som at demokratiets eksistens nærmest er truet så lenge det finnes steder hvor det ikke utøves og dyrkes på samme måte som i Vesten, ettersom vestlige land gang på gang kjemper i demokratiets navn over hele verden. I et globalisert verdenssamfunn post-2. verdenskrig er ikke lenger hjemlige avgjørelser kun hjemlige lengre. Selv Norge, som en del av en overnasjonal aktør, engasjerer seg i andre lands affærer med demokrati som grunnlag for intervensjon. Med en logikk om at demokrati i likhet med frihet er en universell verdi og må holdes gyldig for alle land, vil det med demokrati som begrunnelse for militære engasjement bli vanskelig å sette en grense. Dette vil medføre nye militære deltakelser igjen og igjen.

I dag kjemper modige mennesker over hele verden, for frihet, demokrati og grunnleggende menneskerettigheter. I Libya, i Syria, i Afghanistan og en rekke andre land. Norge deltar i den kampen på flere måter. Gjennom humanitær bistand. Gjennom å støtte krav om frihet. Gjennom å støtte forhandlinger for fred og politiske løsninger. Gjennom politi- og etterforskningsstøtte. Og i noen tilfeller med militære virkemidler, når det er nødvendig.⁷⁹

Kampen for demokrati legges av Stoltenberg frem som en kamp som ikke bare handler om Norge og det norske demokratiet, men en kamp som strekker seg over hele verden. "I dag kjemper modige mennesker over hele verden, for frihet, demokrati og grunnleggende menneskerettigheter", og Norge er med i denne kampen fremmer Stoltenberg⁸⁰. Norge kjemper den gode kampen, i Libya, Syria og Afghanistan. Stoltenberg skaper et skille her. Det er oss mot dem. Det gode mot det onde. Demokrati og frihet mot diktatur og ufrihet. Denne

---

⁷⁸ Malnes, *Den vanskelige kjærligheten til demokratiet*, 15.

⁷⁹ Stoltenberg, "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*. Appendiks 2.

⁸⁰ Ibid.

kampen kjemper Norge gjennom "humanitær bistand. Gjennom å støtte krav om frihet. Gjennom å støtte forhandlinger for fred og politiske løsninger. Gjennom politi- og etterforskningsstøtte". Virkemidler og metoder som vanskelig kan kritiseres eller bestrides i et fredelig, vestlig land som Norge. Til slutt kommer derimot Stoltenberg til det som er talens kjerne, nemlig at denne kampen må kjempes "i noen tilfeller med militære virkemidler, når det er nødvendig". Norges deltakelse i Libya, Afghanistan og Syria er årsaken til at Stoltenberg står og taler om nødvendige militære virkemidler. Dermed får demokrati-begrepet en dobbelthet, ved at Stoltenberg balanserer mellom å vise til en konkret norsk virkelighet og et universelt ideal. På denne måten universaliserer Stoltenberg demokratibegrepet gjennom å bygge på denne dobbeltheten. Stoltenberg II-regjeringen møtte tidvis sterk kritikk for norske militære deltakelser i årene omkring 2011, hvor begrunnelsen for kritikken var at dette var angrepskriger. Kritikken gikk videre på at det å legge veterandagen på frigjøringsdagen, var "en uheldig militarisering av frigjøringsdagen" som feirer deltagelser i utenlandske angrepskriger⁸¹. Hedda Langemyr, daværende leder for Norges Fredsråd, var en av de som gikk sterkest ut og kritiserte Stoltenberg-regjeringens avgjørelse om å legge veterandagen til 8.mai.

Hvert år har vi den 8. mai markert friheten, freden, frigjøringen og motstandskampen. Dagen hadde et sivilt preg frem til 2010, men da besluttet regjeringen og Forsvaret at 8. mai skulle slås sammen med veterandagen. De mener frigjøringsdagen må få et nytt innhold for ikke å gå i glemmeboken. I virkeligheten kaprer de en historisk viktig dag som markerer fred og frihet. De bruker denne i et forsøk på å legitimere norsk deltagelse i internasjonale angrepsoperasjoner. Regjeringen og Forsvaret sidestiller to fundamentalt forskjellige konsepter: frigjørings- og angrepskrig.⁸²

Langemyrs debattinnlegg er et slags konsentrat av problematiseringen omkring markeringen av 8. mai post 2011. Avgjørelsen om å hedre flere veteraner enn de fra 2. verdenskrig på 8. mai blir av Langemyr beskrevet som en kapring av en markering for fred og frihet, og som et ledd i å legitimere nyere norsk deltagelse i "internasjonale angrepsoperasjoner". Regjeringen og Forsvaret kan sies å forsøke å inkorporere sin egeninteresse, nemlig å legitimere de nye militære operasjonene, ved å bruke strukturene rundt markeringen av 8. mai og den etablerte kollektive erindringen omkring Norge under 2. verdenskrig. I dette minnepolitiske spillet er begrepet demokrati utvilsomt et viktig element i forhold til å legitimet.

---

⁸¹ Langemyr, Hedda. "Veterandagen undergraver frigjøringsdagen". *Aftenposten*. (08.05.2014). Lenke: [veterandagen-undergraver-frigjoeringsdagen](#)

⁸² Langemyr, "Veterandagen undergraver frigjøringsdagen", *Aftenposten*. (08.05.2014).

Det Hedda Langemyr tar opp i sitt debattinnlegg er en problematikk som er gjennomgående i denne oppgaven, nemlig endringene i 8. mai sitt innhold. Implementeringen av demokrati som en kjerneverdi for dagen er med på å gi den et nytt innhold, på samme måte som det også har gitt endringer i veteranbegrepet. Ved å ha vært en frigjøringsdag har dagen vært fokusert rundt forsvarskrig og gjenvunnet frihet, mens den som veterandag har et større fokus på universale verdier. Gjennom fokuset på verdier, som demokrati, kommer det videre også veteraner som har kjempet for dette, som igjen er med på å endre veteranbegrepet.

I likhet med hos Brundtland henger demokrati og frihet også sammen hos Stoltenberg. Selv om Stoltenberg bruker demokrati begrepet mer enn Brundtland, er demokrati også hos han en forlengelse av frihet og en side av samme sak. Demokrati og frihet kan ikke stå uten hverandre, slik Raino Malnes var inne på i sin forklaring av begrepet tidligere i kapittelet. Brundtland brukes begrepet om mer konkrete forhold, nemlig om de demokratiske rettighetene i Norge under krigen, mens Stoltenberg fremhever det mer som universelle idealer som må holdes gyldige for ethvert samfunn eller land.

5.4 - Vår felles gledesdag

Når Erna Solberg holder sin tale ved markeringen i 2014 fremheves det at 8. mai er både frigjøringsdag og veterandag, en festdag som skal feires.

Det er en stor glede for meg å feire denne dagen sammen med dere i dag. 8. mai er frigjøringsdag og veterandag. Det er vår felles gledesdag over at demokratiet vant over tyranniet for 69 år siden. Gjennom fem mørke okkupasjonsår fikk vi føle på kroppen hva det vil si å: *Ikke* å være et demokrati. *Ikke* å ha ytringsfrihet. *Ikke* å være en rettstat.⁸³

I talen sin sier Solberg at “demokratiet vant over tyranniet for 69 år siden”. Demokratiet er det gode, som vinner over sin motsetning, nazismen. Demokratiet blir her omgjort til selve aktøren, av Solberg, som “vinner” over tyranniet. Under okkupasjonens fem mørke år fikk ikke vi som nordmenn utøve vår demokratiske rett, ved ikke å ha ytringsfrihet eller å være en rettsstat.

En utfordring for Solberg og hennes tale må ha vært å utforme den til å bruke *både*

---

⁸³ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

frigjøringsdag og veterandag. Ved å bruke begge termene henvender hun seg egentlig til to grupper, de gamle veteranene av 2. verdenskrig og deres historie, samt til de nye veteranene og de som er til stede ved markeringen i 2014. Solberg håndterer dette ved å "late" som om de to gruppene kan smeltes sammen gjennom å, i neste setning, kalle det for "vår felles gledesdag..". Denne retorikken er med å underbygge lytternes forståelse av at dagens markering og innhold har en historisk sammenheng. Samtidig kan vi også se et retorisk problem i at 8.mai nå er både frigjøringsdag og veterandag gjennom formuleringen til Solberg. Solberg gjentar flere ganger at dagen skal feires og at det er en gledesdag, noe som er problematisk i forhold til de som har falt. Gjennom denne formuleringen vises det at markeringen av 8.mai fortsatt ikke vil treffe alle, ettersom de falne ikke feires. Demokratiet og frihet kan feires, mens markering passer bedre når det er snakk om veteraner og ikke minst de falne. Markering viser mer til minne og æresbevisninger, hvor det handler om å hedre dem for sin innsats. "Så lenge de som ofret alt står i sentrum for samfunnets markeringer, knyttes ritene til det absolutte, det endelige" skriver Anne Eriksen i *Det var noe annet under krigen*⁸⁴. Så lenge markeringene har hatt fokus på de som gav livet ville minnehøytidene være effektivt vernet mot kritikk, ettersom kritikk av kollektivbudskapet ville være kritikk av de falne. Ingen som ikke har gjort et tilsvarende offer kan dermed kritisere. Etter 2011 og innføringen av veterandagen har fokuset kommet bort fra de falne, og dermed åpnet opp for opposisjon, vesentlige endringer og relativiserende synspunkter.

I norsk etterkrigshistorie har fortellingen om 2. verdenskrig og Nazi-Tysklands okkupasjon av Norge blitt karakterisert som "de fem mørke år"⁸⁵. Motsetningen til nazismen beskrives ofte som demokratiet. Nazi-Tyskland ikke hadde frie valg, men en uparlamentarisk, etnonasjonalistisk og rasistisk førerstat, som i sin natur dermed kan beskrives som anti-demokratisk. Solberg minner i talen sin lytterne på at Norge opplevde denne anti-demokratiske undertrykkelsen, gjennom fem mørke okkupasjonsår med tydelige negasjoner. "Ikke å være et demokrati. Ikke å ha ytringsfrihet. Ikke å være en rettstat".

Det er dette minnet Solberg spiller på og bygger oppå når hun til slutt retter fokuset sitt på nyere krigsdeltakelse, som også skal markeres denne dagen. "Dagens militære operasjoner skjer som del av et internasjonalt samarbeid. Akkurat som under andre verdenskrig. Alene ville hverken vi eller våre allierte ha klart å stå imot nazistenes krigsmaskin. Sammen gjorde vi det.", sier Solberg, før hun fortsetter:

Vår sikkerhet bygges sammen med andre. Det var vår erfaring fra andre verdenskrig.
Det var vår erfaring fra den kalde krigen. Det *er* vår erfaring i dag. Vår grunnholdning

---

⁸⁴ Eriksen, *Det var noe annet under krigen*, 125.

⁸⁵ Eriksen, *Det var noe annet under krigen*, 25.

er; «vi står sterkest når vi står sammen». Det var erfaringene fra krigsårene som fikk verdens nasjoner til å danne FN. De samme erfaringene lå til grunn for opprettelsen av NATO. Den kanskje mest suksessrike organisasjonen verden har sett i nyere tid. En organisasjon som er bærebjelken i forsvaret av landet vårt. Vi skal styrke vårt engasjement i, og bidrag til, NATO.⁸⁶

De viktige erfaringene fra krigsårene har vært sentrale i dannelsen av store internasjonale, suksessrike, organisasjoner. Solberg trekker her en logisk linje mellom erfaringene fra krigen til dannelsen av FN og NATO, videre til dagens norske forsvar. Når hun avslutter med at “Vi skal styrke vårt engasjement i, og bidrag til, NATO” kommer det dermed som en forlengelse av den friheten Norge fikk i 1945. Dette engasjementet og bidragene som Solberg her annonserer at regjeringen skal styrke, er talens formål. “Vår grunnholdning er; vi står sterkest sammen” som Solberg sier, er regjeringens grunnholdning, men tillegges alle nordmenn. Inn i denne grunnholdningen trekker Solberg inn flere aktører, nemlig overnasjonale aktører som FN og NATO. Ved å formulere seg slik som Solberg gjør her skapes det et én-til-én-forhold mellom nasjonens befolkning og Solberg-regjeringen. Dette “Vi-et” som blir dannet av Solberg skal skape et spenn mellom hverdagsnordmannen via staten videre til FN og NATO, et spenn som skal forsøke å skape en viss form for tilhørighet mellom første- og sistnevnte. Solberg har bygget opp argumentet for økning av det militære ved å fortelle om Norges historien tidligere i talen. Her legger Solberg inn betydelig arbeid i å forsøke å skape et bilde for lytterne sine, og visualisere en sammenhengende tråd av demokratisk tradisjon i norsk forstand.

En viktig milepel i vår kamp var grunnloven. Vi er stolte av Grunnloven vår, og i år feirer vi dens 200- års jubileum. Med blikket rettet utover ble Eidsvollsmennene påvirket av opplysningstidens idealer om uavhengighet og menneskerettigheter. Nettopp uavhengighet og menneskerettigheter utgjorde ryggraden i den nye, frie nasjonen Norge. En nasjon som var svak etter år med Napoleonskriger, britisk blokade og dårlige avlinger. Men motgang gjør som kjent sterk. Våre landsfedre hadde mot og trass nok til å stå opp for det man trodde på. Kjempe for det man hadde kjært. De tapte i stormaktenes politiske spill. Men de vant likevel gjennom å videreføre våre tradisjoner fra middelalderen om å bygge landet med lov.⁸⁷

Solberg bruker mange metaforer i forsøket sitt på å skissere et bilde for sine lyttere. Norge beskrives med veldig kroppslige metaforer som sterk, rak og “utgjorde ryggraden i den nye, frie nasjonen Norge”. Bruken av “våre landsfedre” kan også sies å skape en slags genealogi for det kroppslige Norge, hvor dagens Norge er bygget på gode gener. Med slike metaforer

⁸⁶ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

⁸⁷ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

blir nasjonen Norge noe organisk, og naturlig.

Naturlig forsøker også Solberg å fremstille en norsk demokratisk tradisjon, ved å trekke lange linjer bakover i tid. Det norske demokratiske vi-et forsøker Solberg å skape et inntrykk av å ha hatt kontinuitet helt tilbake til middelalderen. Gjennom noen finurlige historiske hopp mellom Napoleonskrigene, grunnlovsforsamlingen på Eidsvoll i 1814 og middelalderen forsøker Solberg å skape et inntrykk av at dette norske vi-et har vært bygget på de samme demokratiske idealene hele veien. Disse historiske hoppene kan sies å være finurlige ettersom de kun er utvalgte hendelser i en større og utvidet norgeshistorie. Det er strengt tatt ikke demokratiet Solberg snakker om her, men hun forsøker å hente legitimitet fra en fortid hun forsøker å male frem som sammenhengende og som konstant norsk.

Erfaringene fra krigsårene gjorde oss som nasjon stolte av våre helter. Deres innsats er grunnlaget for at vi i dag står her som et fritt folk. Derfor er det så viktig å holde i hevd minnet om dem. Kvinner og menn. Unge og gamle. Sivile og militære. De som videreførte det motet, den trassen og de prinsippene som Eidsvollsmennene sto for. De som sikret demokratiet. De som videreførte idealene fra opplysningstiden.⁸⁸

Solberg fortsetter å spille retorisk på metaforer, aktører og tidsdimensjoner i sin tale også her. Et interessant poeng er hvordan hun her ikke spiller på kroppslige metaforer, men på åndelige egenskaper. Mot og trass fremheves av Solberg som like sterke faktorer for at det norske demokratiet ble sikret, som faktisk handlinger. Solberg forsøker hele tiden å skape et større bilde av norske demokratiske tradisjoner ved å trekke også her lange linjer mellom Opplysningstiden, Eidsvollsmennene og nåtiden.

Det er bevisst handling statsministrene utfører når de henter autoritet fra fortiden, for å legitimere valg og handlinger i nåtiden. Dette er en minnepolitisk prosess, hvor talerne bruker sin maktposisjon til å forme det kollektive minnet gjennom ord og handling. Handlingen er det som foregår på Akershus Festning med utdeling av medaljer til soldater, samtidig som det markeres ved at det legges ned kranser foran monumenter fra 2. verdenskrig. Ordene er i statsministrenes taler, hvor de hevder en kontinuitet fra da til nå. Denne kontinuiteten hevdes i et forsøk på å legitimere dagens forsvarspolitik, som fremstilles som en kamp for norske grunnverdier – nemlig frihet og demokrati. I en globalisert verden knyttes krigshandlinger som foregår på den andre siden av verden til den norske hverdagen, gjennom de sentrale grunnverdiene.

I dette kapittelet har vi sett hvordan talene har beveget seg i tid og mellom aktører, samt

---

⁸⁸ Solberg, "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. Appendiks 3.

hvordan talerne har forsøkt å skissere gjennom metaforer, i forsøk på å skape et demokratisk norsk vi. Denne retorikken, som alle de tre statsministerne bruker på litt forskjellig måter, forsøker å skape en kollektiv forståelse av at demokratiet er en elementær del av vår kultur og at vi har en lang demokratisk tradisjon i Norge. Ved å gjøre dette bevisstgjøres det et slags ansvar for demokratiet som ideal og verdi, hvor det igjen forsøkes å skapes en tillit til overnasjonale organisasjoner som NATO og FN, gjennom den norske staten. Ved å skape en tillit og tilhørighet til disse organisasjonene, som skal skjømte og forsvare vårt demokrati, blir de militære utenlandsoperasjonene naturalisert. Statsministrene forsøker å skape et slags naturlig forbindelse mellom demokratiet Norge, norsk historie og store fortellinger om fortidens hendelser, til moderne krigføring.

Vi har sett at det er en viss likhet mellom demokratibegrepet og frihetsbegrepet fra tidligere kapitler, i hvordan begrepet har utvidet seg til noe større gjennom måten det blir brukt. Samtidig er begrepene i stor grad to sider av samme sak, og henger sammen både i betydning og når de brukes. Gjennom demokratiet har alle frihet til å ytre seg og til å stemme på de man vil. Raino Malnes beskrev tidligere i kapitlet motsatsen til demokrati som diktatur, hvor en har makt over andre uten å måtte stå til ansvar for noen andre. Demokrati er på mange måter frihet i et konkret forhold, nemlig et politisk system, og blir også i begge talene presentert som en universell verdi som også skal holdes gyldig for ethvert land.

Gjennom talene ved de forskjellige 8. mai-markeringene beveger det kollektive vi-et seg fra et historisk vi til det nåværende vi-et, men også videre til et fremtidens vi. Det å være norsk knytter oss alle sammen. Vi-et har skiftet mellom å referere til krigens veteraner, motstandsfolk, moderne krigsveteraner og de som er til stede for å lytte til talene. Dette vi-et inkluderer ikke bare nordmenn og Norge som nasjon, men nå også til dels overnasjonale organisasjoner som FN og NATO. Ved å flette inn en tilhørighet til disse organisasjonene, samtidig som det trekkes linjer til norsk middelalder og opplysningstid, forsøkes det å skape en ny type samhold. Dette samholdet som forsøkes etablert gjennom talene, har som håp å forme et kollektivt vi hvor de moderne demokratikampene samler vi-et, slik som det er et samhold rundt de gamle demokratikampene på Eidsvoll og under krigen.

Avslutningsvis vil jeg igjen trekke frem Kyrre Kverndokk og en passasje han har i sin tekst om *Krigens helter og ofre. Akershus Festning som krigsminnelandskap*, hvor han studerer minnets materielle uttrykksform. I denne passasjen slår Kverndokk fast at den materielle uttrykksformen viser til en uavsluttet fortelling der frihet, ikke den norske, men

menneskehetens, må vinnes igjen og igjen⁸⁹. Slik blir dagens FN- og NATO-soldater fredens militære forkjempere ved at de deltar i en internasjonal kamp for fred og frihet. Kverndokk ser i hovedsak på de falne, på monumentene tilegnet dem og ritualene knyttet til dem, men det er flere likheter fra Kverndokk som kan trekkes inn i denne oppgaven. Kverndokk slår fast at de falne nå fremstår som frihetens, demokratiets og menneskerettighetenes globale martyrer. I denne oppgaven har jeg vist til hvordan språket i markeringen, gjennom å kalle den Veterandagen, i stor grad utelukker de falne, men at det likevel er resonnerer godt med Kverndokks analyse. Med hovedfokus på veteraner og soldater er det de som trer inn i denne allegorien, ved at de kjemper for menneskeheten.

Krigskultusen er trådd inn i en senmoderne verden der menneskerettigheter, global fred og demokrati brukes som retoriske ressurser for å kunne opprettholde et operativt forsvar. Fremmaningen av en kontinuitet fra annen verdenskrig til dagens utenlandsoperasjoner blir brukt for å legitimere Forsvarets fortsatte eksistens. Slik blir annen verdenskrigs motstandskamp satt inn i en større forsvarspolitisk sammenheng.⁹⁰

Det Kverndokk uttrykker her samsvarer i stor grad med det jeg har funnet ut i denne oppgaven. Kverndokks artikkel viser at 8. mai-markeringen har vært i en brytningsfase over lang tid, men gjennom denne avhandlingen har jeg vist at det har kommet et tydeligere og mer bevisst skille ved innføringen av Veterandagen i 2011. Vektleggingen på begreper som frihet og demokrati er som denne avhandlingen har vist retoriske grep for å legitimere Forsvarets fortsatte eksistens og viktighet, ettersom disse kampene må vinnes igjen og igjen. Dette viser viktigheten av språket i markeringen, og hvorfor det har vært viktig å bruke rammene rundt 8. mai-markeringen og den som en norsk kollektiv tradisjon.

---

⁸⁹ Kverndokk, Kyrre. "Krigens helter og ofre. Akershus Festning som krigsminnelandskap" i *Materiell kultur og kulturens materialitet*, red. av Saphinaz Naguib og Bjarne Rogan (Oslo: Novus, 2011), 112.

⁹⁰ Kverndokk, *Krigens helter og ofre*. 112.

Kapittel 6

6.1 – Konklusjon

I denne masteravhandlingen har jeg gjennom de tre begrepene; veteraner, frihet og demokrati, sett på innholdet i markeringen 8. mai over tid. De tre begrepene ble innledningsvis pekt ut som sentrale på grunn av sin tilstedeværelse i mitt materiale og i konteksten 8. mai. Mitt mål har vært å undersøke vektleggingen av begrepene, hvordan de har blitt benyttet og i hvilken sammenheng, i to taler holdt av to forskjellige statsministre. Dette skulle kunne vise forskjellene over tid, samtidig som at det er blitt benyttet en tredje tale som et referansepunkt til hvilken retorikk som ble benyttet før skillet og hvordan ordbruken var i tidligere markeringer.

I det første analysekapittelet, *Veteraner*, argumenterte jeg for at veteranbegrepet har utvidet seg fra å kun reflektere de som kjempet under 2. verdenskrig til å favne om en større og stadig økende gruppe av tidligere soldater. Samtidig som at veteranbegrepet i norsk kontekst har utvidet seg, kan det argumenteres for at det har fått en mer militær betydning etter 2011. Da Stoltenberg II-regjeringen innførte veterandagen i 2011 fokuserte markeringen i stor grad på yrkesmilitære fra nye utenlandsoperasjoner. Dette til forskjell fra den norske krigsminnekulturen som hadde dominert 8. mai frem til dette tidspunktet. I kapittelet trekkes det frem hvordan de militære operasjonene og soldatene som deltok der, langt borte fra Norge, ble plassert som et lag over den norske kollektivtradisjonen omkring 2. verdenskrig. Ved at innsatsen til soldater fra militære operasjoner ble tillagt fortellingen om motstand under 2. verdenskrig blir disse to sidestilt, og kontekstualisert. I denne masteravhandlingen argumenteres det for at nettopp dette var hensikten. At man igjennom denne retorikken forsøkte å trekke linjer, og opprette sammenhenger mellom de to ganske ulike formene for typene av innsats.

Etter at Stoltenberg la til rette for et utvidet veteranbegrep i 2011, spilte Solberg videre på dette i sin tale i 2014. I sin tale var Stoltenberg opptatt av å samle de ulike soldatene under ett veteranbegrep, slik at det skulle fremstå som at det eksisterer en lang historisk linje mellom de to gruppene. Solberg derimot viste til at det er en differanse innunder begrepet, ved å fokusere på ulike enkeltgrupper av veteraner. Dette bidro til å befeste veteraner som et større og mer aktualisert begrep, og ikke kun som en referanse til motstand under 2. verdenskrig.

Til tross for sin utvidelse, har veteranbegrepet også vendt seg bort fra visse sentrale grupper.

Ved å bruke et såpass militært begrep som veteraner argumenteres det i denne avhandlingen for at den nye markeringen ikke lenger favnet om de sivile motstandsfolkene, som er en viktig del av den norske krigsfortellingen. Det er også forsøkt å gjøre rede for hvordan veteranbegrepet heller ikke omfavner de falne, ettersom veteran i seg selv ikke er fallen. Gjennom det første analysekapitlet kommer det frem at det er flere problematiske aspekter ved innføring av veterandagen.

I kapittel 4, *Frihet*, så jeg nærmere på begrepet frihet og dets betydning og sentrale rolle i markeringen av 8. mai. Frem til 2011 har frihetsbegrepet vært sterkt knyttet til den frihet Norge gjenvant fra okkupasjonsmakten, i 1945. Ved skifte Frigjøringsdagen til Veterandagen i 2011 kan det argumenteres for at frihet som begrep nå blir referert til som en universell verdi. Ettersom Norge har deltatt i et stadig økende antall militære operasjoner rundt om i verden etter 2. verdenskrig er ikke lenger norsk territoriell frihet Forsvaret kjemper for. Frihet som en universell verdi brukes som et viktig ledd i argumentasjonen for å forsvare, og legitimere de militære operasjonene Norge deltar i. Ved å bruke frihet under en markering av 8. mai knytter taleren seg til det etablerte språkspillet som er det kollektive minnet om 2. verdenskrig. Denne avhandlingen vist at det er talernes intensjon å overbevise lytterne om at dagens soldater kjemper for en like nobel sak som veteranene fra 2. verdenskrig ved å aktivt bruke dette språkspillet.

Det siste analysekapitlet Demokrati, er demokratibegrepet undersøkt. Det er sett på hvordan det spilte inn i talene og hvordan det ble brukt retorisk for å skape en forståelse for hvorfor militær intervensjon er viktig også i dag. I dette kapitlet vises det til hvordan begrepet ble brukt som en del av argumentasjonen for norsk deltagelse i militære utenlandsoperasjoner, ved å skape en forbindelse mellom dagens militære kamper og motstandskampen under 2. verdenskrig. Med denne masteavhandlingen har målet vært å ta for seg hvordan markeringen av 8. mai har gjennomgått et skifte, og undersøke hvordan dette fremkommer i språket knyttet til markeringen. Utgangspunktet for problemstillingen var en teori av at man igjennom sentrale begreper i språkbruken skulle kunne se hvilke faktorer som var sentrale for disse endringene. Gjennom en begrephistorisk analyse har det blitt undersøkt hva hvilket innhold som ble tillagt disse sentrale begrepene over tid, og som dermed åpnet for muligheten til å kunne kartlegge talernes intensjoner ved bruken av nettopp disse begrepene. De tre utvalgte analysebegrepene har i stor grad svart til forventningene, og viser på hver sin måte til et skifte i markeringens innhold og betydning.

I talene til både Stoltenberg og Solberg benyttes frihet og demokrati som viktige brikker i å legitimere den norske deltagelsen i moderne militære kamper, og de to begrepene brukes ofte

sammen i et logisk resonnement. Begrepene fremheves i resonnementet som viktige verdier, som universelle og som norske, i et forsøk på å overbevise lytterne om at den militære deltagelsen er moralsk riktig forankret. Alle de tre analyserte begrepene undersøkt i denne avhandlingen er sentrale når talerne forsøker å trekke linjer mellom det kollektive minnet om 2. verdenskrig og den norske krigsminnekulturen. Denne masteroppgaven belyser hvordan språket spiller en viktig rolle i skiftet som fant sted i 2011, og frem til 2014. Det etablerte språkspillet har gjennom sentrale begreper blitt utfordret og omformet gjennom retorisk repetisjon av angivelige historiske forbindelser. Disse har bidratt i å endre forståelsen av innholdet, og det kollektive minnet.

6.2 - Avsluttende refleksjoner

Under arbeidet med denne avhandlingen har jeg blitt til dels overrasket over hvor kompleks konteksten rundt markeringen av 8. mai faktisk er. Det at en slik markering har vært i en lang endringsprosess og blitt påvirket av flere forskjellige aktører er svært interessant, og mer omfattende enn opprinnelig antatt. I denne avhandlingen har jeg definitivt måttet snevre inn tematikken og legge vekk mange spennende problemstillinger.

Eksempelvis ville det vært spennende å se på ulike fortellinger om 2. verdenskrig, som utfordrer den store fortellingen og problematiserer den. Det har blant annet vært stor debatt rundt Marthe Michelets utfordring av den norske krigsfortellingen.

Det er også mange undergrupper av veteraner, krigshelter og andre krigsdeltakere sin plass fellesskapet som kan studeres, slik som til dels sjøfolkene har blitt. Her er det med andre ord fortsatt store rom som kan fylles, både av veteraner fra fortiden og fra nåtiden.

Videre er Forsvarets fortsatte retoriske legitimering av sin videre eksistens også en veldig spennende vei videre. Gjennom reklamefilmer som sendes på kino og TV jobber Forsvaret aktivt for å rekruttere unge mennesker, samtidig som de bygger under Forsvaret som institusjon og tilhørigheten til NATO. I Norge uteble i stor grad den offentlige og politiske debatten omkring norsk deltagelse i såkalte fredsbevarende operasjoner, og Norge sin rolle som en aktør for fred og demokrati i verden.

Referanseliste:

- Austin, J. L. *How to do things with words. Second Edition*. Harvard University Press, 1975.
- Brundtland, Gro Harlem. "Tale ved Festforestilling i Oslo Spektrum". Regjeringen.no, 08.05.1995. Lenke: https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-brundtland-iii/smk/taler-og-artikler-arkivert-individuelt/1995/festforestilling_i_oslo_spektrum/id261447/
- Connerton, Paul. *How societies remember*. Cambridge University Press, 1996.
- Corell, Synne. *Krigens ettertid. Okkupasjonshistorien i norske historiebøker*. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2011.
- Eriksen, Anne. *Det var noe annet under krigen. 2. verdenskrig i norsk kollektivtradisjon*. Oslo: Pax forlag, 1995.
- Eriksen, Anne. *Historie, minne, myte*. Oslo: Pax forlag, 1999.
- Forsvaretsmuseer.no, "Om Hjemmefrontmuseet". (Oppsøkt 09.10.2020) Lenke: <http://forsvaretsmuseer.no/Hjemmefrontmuseet/Om-museet>
- Forsvaret.no, "Om Veteraner". (Oppsøkt 09.10.2020). Lenke: <https://www.forsvaret.no/veteraner/om-veteraner>
- FN, "FN, fred og sikkerhet". (Oppsøkt 30.03.2020). Lenke: [FN-fred-og-sikkerhet](#).
- Gillis, John R. *Commemorations – The politics of national identity*. Princeton University Press, 1994.
- Grieg, Nordahl. "Sang til den norske hær i Skottland" i *Friheten*. Reykjavik: Helgafjell, 1943.
URL: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013110138022
- Hobsbawm, Eric & Ranger, Terrance. *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press, 1983.
- Hjeltnes, Guri. *Krigsseiler: krig, hjemkomst, oppgjør*. Oslo: Grøndahl/Dreyer, 1997.
- ltjenestefornorge.no, "Balkan". (Oppsøkt 14.04.2020). Lenke: balkan
- Jordheim, Helge. "Krisetid" i *Arr* 2/2017. IFIKK/Universitet i Oslo, 2017.
- Kraglund, Ivar & Moland, Arnfinn, "Norge i Krig. Bind 6 – Hjemmefront" i *Norge i krig. Fremmedåk og frihetskamp 1940 – 1945*, red. Magne Skodvin Aschehoug Forlag, 1987.
- Kverndokk, Kyrre. *De kjempet de falt de gav oss alt - Om den rituelle bruken av norske krigsminnesmerker*. Hovedoppgave i Folkloristikk. Universitetet i Oslo, 2000.
- Kverndokk, Kyrre. "Krigens helter og ofre. Akershus festning som et krigsminnelandskap" i *Materiell kultur og kulturens materialitet*. Redigert av Saphinaz Naguib og Bjarne Rogan. Oslo: Novus, 2011.

Kverndokk, Kyrre. *Hvorfor studere kulturvitenskap?* Upublisert forelesningsmanus, sitert med tillatelse av Kyrre Kverndokk. Universitetet i Bergen, 2015.

Kolstadbråten, Inger Marit & Holm-Nilsen, Sverre "Utvalg om Libya-bombing: Politikerne hadde "svært begrenset" kunnskap". *NRK*. 13.09.2018.
Lenke: [utvalg-om-libya-bombing -politikerne-hadde- svaert-begrenset - kunnskap-1.14205087](https://www.nrk.no/utvalg-om-libya-bombing-politikerne-hadde-svaert-begrenset-kunnskap-1.14205087)

Koselleck, Reinhart. *Geschichtliche Grundbegriffe: Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*. Utgitt av Otto Brunner, Werner Conze og Reinhart Koselleck. Stuttgart: Klett-Cotta, 1972.

Krogh, Thomas. "Republikanerne", *Historisk Tidsskrift*, bind 89, no.02 (02.07.2010). 161-182 Oslo: Universitetsforlaget. Idunn.no (Oppsøkt 15.04.2020). Lenke: [02](#)

Lepperød, Trond. "Veteranene fortjener mer anerkjennelse enn de har fått". *Nettavisen*. 06.05.2013. Lenke: <https://www.nettavisen.no/politikk/--veteranene-fortjener-mer-ankjennelse-enn-de-har-fatt/3620831.html>

Lowenthal, David. *The Past is a Foreign Country*. Cambridge University Press, 1985.

Langemyr, Hedda. "Veterandagen undergraver frigjøringsdagen". *Aftenposten*. (08.05.2014). Lenke: [veterandagen-undergraver-frigjoeringsdagen](#)

Malnes, Raino. "Den vanskelige kjærligheten til demokratiet" i *Demokrati. Historien og ideene*. Redigert av Raino Malnes og Dag Einar Thorsen. Oslo: Dreyer, 2015.

Mosse, George L. "National Cemeteries and National Revival: The Cult of the Fallen Soldiers in Germany." *Journal of Contemporary History* 14, no. 1 (1979): 1-20. (Oppsøkt 08.12.2020) Lenke: <http://www.jstor.org/stable/260225>.

Nora, Pierre. *Realms of memory: Rethinking the French past*. New York: Columbia University Press, 1996.

NVIO.no, "Om NVIO". (09.10.2020). Lenke: <https://www.nvio.no/om/nvio/#>

Oktober, "Jon Michelet". Oppsøkt 09.12.2020. [https://oktober.no/Jon Michelet](https://oktober.no/Jon_Michelet)

Pocock, J. G. A. "The introduction: state of the art", i *Virtue, Commerce and History: Essays on Political Thought and History, Chiefly in the Eighteenth Century*. Cambridge University Press, 1985.

Regjeringen.no, "Libya-rapporten. Evaluering av norsk deltakelse i Libya-operasjonene i 2011". 13.09.2018. Lenke: [id2610845](#)

SIOPS.no, "Om SIOPS". (09.10.2020). Lenke: <https://www.siops.no/>

Skodvin, Magne (red.). *Norge i Krig: fremmedåk og frihetskamp 1940-1945*. Oslo: Aschehoug forlag, 1987.

Strøm-Erichsen, Anne-Grete. "Møte med krigsseilere og pårørende, Risør 3. august 2013 – Tale Fredsparken". 03.08.2013. *Regjeringen.no*. Lenke: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2013/mote-med-krigsseilere-og-parorende-risor/id733139/>

Solberg, Erna. "Frigjøringsdagen og Veterandagen". *Regjeringen.no*. 08.05.2014. Lenke: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Frigjoringsdagen-og-veterandagen/id758872/>

Stoltenberg, Jens. "Tale ved Krigskorset 2011". *Regjeringen.no*, 08.05.2011. Lenke: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/taler-og-artikler/2011/tale-ved-tildeling-av-krigskorset-/id642431/>

Appendiks:

Appendiks 1 – Gro Harlem Brundtland. "Tale ved Festforestilling i Oslo Spektrum", *Regjeringen.no*. 08.05.1995.

Lenke: https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-brundtland-iii/smk/taler-og-artikler-arkivert-individuelt/1995/festforestilling_i_oslo_spektrum/id261447/

Appendiks 2 – Jens Stoltenberg. "Tale ved Krigskorset 2011", *Regjeringen.no*.

08.05.2011. Lenke: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/taler-og-artikler/2011/tale-ved-tildeling-av-krigskorset-/id642431/>

Appendiks 3 – Erna Solberg. "Frigjøringsdagen og Veterandagen", *Regjeringen.no*. 08.05.2014. Lenke:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Frigjoringsdagen-og-veterandagen/id758872/>

Appendiks 1:

Gro Harlem Brundtland, Oslo Spektrum 08.06.1995

"Tale ved Festforestilling i Oslo Spektrum"

Vi hilser vår konge, vår dronning og den kongelige familie velkommen til denne minnerike festforestillingen. Vi hilser også våre krigsveteraner, representanter for våre allierte og nordiske land, og hele det offisielle Norge, i dag 8. mai 1995, femti år etter den store gledesrusen i 1945. Vi gleder oss med alle dere som følger med i fjernsynet, og vi sender en varm tanke til alle dem som gjorde det mulig å gjenvinne friheten og som ikke kan være med oss i aften.

Vi takker våre allierte for deres kompromissløse kamp, og for den store innsats som gjorde det mulig å føre kampen mot nazismen frem til seier. Vi takker Storbritannia og De forente stater for at vårt kongehus og vår regjering fikk beskyttelse og gode arbeidsbetingelser til å lede kampen for vår frihet videre mot seier. Vi takker dem for den trening og det utstyr våre militære styrker mottok. Vi takker Canada der så mange norske flyvere fikk opplæring - i Little Norway. Vi takker det russiske folk for de enorme ofre det bar i kampen mot nazismen. Vi takker dem som tok hånd om våre krigsseilere og alle de land som kjempet også for vår sak - for vår felles sak for frihet.

Vår takk går også til Sverige som ga 50.000 norske flyktninger midlertidig hjem under krigen og medvirket til opprettelse av de norske polititroppene. Vi glemmer heller ikke Danmark, som forsynte oss med matpakker og suppe.

Hjemmefrontens ledelse sendte 8. mai 1945 dette budskapet til det norske folk: "Vår kamp er kronet med seier. Norge er atter fritt. Våre sinn er fylt av glede, våre hjerter av takknemlighet mot dem som falt i kampen og alle som var med og kjempet seieren frem."

Denne takken gjentar vi i dag. Den omfatter alle som gjorde en innsats utenfor landets grenser og her hjemme i Norge for at vi skulle få friheten tilbake.

Etter 5 lange og mørke krigsår ble vi igjen herre i eget land. Noen av de som var i japanske fangeleire måtte ennå lide en tid, og noen av våre sjøfolk måtte fremdeles seile i det fjerne østens krigssone.

Men vi fikk oppleve at fangene fra de tyske konsentrasjons- leire og tukthus kunne vende hjem. De som ennå var i live. De som var fengslet her hjemme for sin innsats i motstandskampen - eller for sine meningers skyld - strømmet ut i det fri. Uvissheten og frykten for morgendagen var forbi, og vi kunne med Nordahl Grieg si: "Det fødtes i oss en visshet: Frihet og liv er ett."

Den annen verdenskrig ble vår sivilisasjons største kraftanstrengelse. Det var demokratiene som viste sin ubrytelige styrke da det gjaldt som mest at vi måtte bære de største ofre og kjempe til det siste av våre krefter for å få leve under verdige politiske forhold som frie mennesker

I 50 år har vi levd i et fritt og fremgangsrikt Norge. I dag feirer vi gleden over denne friheten. I den har vi noe felles, men en ting skal vi huske på i gleden: Friheten er ingen selvfølge. Idag er det opp til oss selv å gi friheten innhold. Derfor skal vi selv - og de generasjoner som kommer - hedre denne del av vår historie og ta ansvaret for at vårt land fortsatt fortsatt skal være frihet og selvstendig.

Appendiks 2:

Jens Stoltenberg, Akershus Festning 08.06.2011 **"Tale ved Krigskorset 2011"**

Veteraner, Soldater, Familier og venner,
Kjære alle sammen!

Denne helgen har norske fly gått på vingene for å beskytte sivilbefolkningen i Libya mot overgrep fra sin egen regjering.

Norske soldater har vært på patrulje i Maymahne for å gi sitt bidrag til fred i Afghanistan.

Norske stabsoffiserer har gått på jobb for å trygge internasjonal skipsfart mot pirater i Adenbukta.

Oppgavene er ulike, men alle soldatene har til felles at de er sendt av Norge, på oppdrag for verdenssamfunnet.

For en tryggere verden og for Norges sikkerhet.

Soldatene som er ute i internasjonale operasjoner i dag, slåss for de samme verdiene som generasjonene før dem har vært med å trygge - under andre verdenskrig, i Tysklandsbrigaden etter krigen, i Libanon, i Sudan, på Balkan og i en rekke andre operasjoner på ulike kontinenter.

Derfor går det en lang og ubrutt linje fra motstandskampen under andre verdenskrig til kampene i Libya og Afghanistan i dag.

Vi kan aldri ta demokrati og frihet for gitt.

Det er verdt å kjempe for i hver generasjon.

Vi skal aldri glemme de som har stått i første linje. Mange soldater har tatt stor personlig risiko for å gi oss andre trygghet.

****

Siden 1945 har vi markert 8. mai som vår frigjøringsdag.

Regjeringen ønsker nå å bruke denne anledningen til å hedre alle våre veteraner.

Vi vil uttrykke vår takknemlighet og vår anerkjennelse for deres innsats på vegne av Norge.

Soldatene skal vite at vi som er ansvarlige for å sende dere ut i operasjoner har den største respekt for hva det krever av dere, og dere har vår fulle støtte.

Jeg mottar stadig tilbakemeldinger fra våre allierte om at norske soldater utmerker seg der de deltar. Det gjør meg like stolt hver gang.

Veterandagen skal være en åpen dag for familie og venner, og vi markerer den i dag med mange arrangementer over hele landet.

Jeg vil takke Forsvaret for arbeidet som er gjort for å gjøre denne dagen til en verdig og flott markering, som også bidrar til å åpne Forsvaret mot samfunnet.

Som statsminister vil jeg også uttrykke takknemlighet til soldatenes nærmeste.

I dag har jeg møtt flere av dere som er familie og venner til våre veteraner.

Dere har sterke historier å fortelle.

Jeg er glad for at vi denne dagen også får anledning til å takke alle dere som vet hva det innebærer å ha sine kjære på oppdrag for Norge.

De senere årene er oppfølgingen av veteraner betydelig styrket. Det er et uttrykk for at det var et klart behov for å gjøre mer på dette området.

Forsvarets veteranadministrasjon ble opprettet i 2006 og Forsvarets veteransenter har vært i full drift i snart to år.

Forsvarsdepartementet gir vesentlig tilskudd til det viktige arbeidet veteranorganisasjonen gjør, ikke minst når det gjelder lavtersktilbud til veteraner. Helsetilbudet og erstatningsordningene er betydelig styrket. Nye regler for tildeling av medaljer og en sterkere markering av 8. mai som en egen veterandag over hele landet er også et uttrykk for vårt ønske om bedre oppfølging av alle de som har gjort tjeneste for Norge i internasjonale operasjoner. Den første stortingsmeldingen om veteranpolitikk ble lagt fram i 2009. For få dager siden ble en egen handlingsplan med en rekke konkrete nye tiltak presentert. Et av tiltakene var at det skal gjennomføres en egen levekårsundersøkelse blant veteraner. Da vil vi få mer kunnskap som kan gi grunnlag for mer handling.

****

Kjære venner,
Når internasjonal fred og sikkerhet er truet har vi alle et ansvar. FN er vårt viktigste redskap. Derfor har Norge stilt opp når FN ber om det. I Libanon overvåket vi en skjør fred mellom to stater, på Balkan bidro vi til å stoppe etnisk rensning, mens vi stilte med en fregatt utenfor kysten av Somalia for å bekjempe piratvirksomhet. I dag kjemper modige mennesker over hele verden, for frihet, demokrati og grunnleggende menneskerettigheter. I Libya, i Syria, i Afghanistan og en rekke andre land. Norge deltar i den kampen på flere måter. Gjennom humanitær bistand. Gjennom å støtte krav om frihet. Gjennom å støtte forhandlinger for fred og politiske løsninger. Gjennom politi- og etterforskningsstøtte. Og i noen tilfeller med militære virkemidler, når det er nødvendig.

****

Kjære venner,
De som opplevde frigjøringsdagen i 1945 glemmer det aldri. Friheten ble kunngjort på radio og menneskene strømmet ut i gatene for å vise glede. De brant blendingsgardinene og sang "Seieren er vår." Noen av dere som er her nå, opplevde det øyeblikket. Vi andre må nøye oss med bildene og historiene. De gjør dypt inntrykk. Mye sto på spill under andre verdenskrig. De var mange som kjempet for at vi skulle få landet vårt tilbake. Vi fikk mange helter. Noen av dem ble belønnet med den høyeste utmerkelsen Norge har, Krigskorset med sverd. De viste at krig ikke bare vinnes gjennom våpenkraft og militær overlegenhet. Mot og innstilling er minst like viktig. Regjeringen har besluttet at Krigskorset med sverd igjen skal deles ut, for første gang for innsats etter annen verdenskrig.

De tre som i dag mottar Krigskorset med sverd har alle utvist et mot og en tapperhet som gjør dem til vår tids nye store helter. Alle tre har gjort en bemerkelsesverdig innsats i den internasjonale operasjonen i Afghanistan.

De tre er:

Trond André Bolle, som får utmerkelsen post mortem,
Eirik Johan Kristoffersen og Jørg Lian.

Som våre gamle krigshelter har de vist at personlig mot, innstilling og lederskap er det viktigste i krig. De har gjort en innsats som er fullt på høyde med den noen av våre fremste helter gjorde her hjemme for over 60 år siden. Derfor har vi også valgt frigjøringsdagen 8. mai for denne tildelingen.

På vegne av regjeringen vil jeg takke for den innsatsen de som i dag mottar Krigskorset har gjort.

Med den har dere bidratt til økt sikkerhet og trygghet, både for folk i Afghanistan, for verdenssamfunnet og for oss her hjemme.

For dette har dere min, regjeringens og hele det norske folks dype respekt og anerkjennelse.

Nasjonen har fått mange nye helter.

I dag skal vi hedre dem.

*****

Jeg vil nå legge ned en krans ved Nasjonalmonumentet.

Appendiks 3:

Erna Solberg, Akershus Festning 08.06.2014 "Frigjøringsdagen og Veterandagen"

Deres majestet, veteraner, mine damer og herrer

Det er en stor glede for meg å feire denne dagen sammen med dere i dag. 8. mai er frigjøringsdag og veterandag. Det er vår felles gledesdag over at demokratiet vant over tyranniet for 69 år siden. Gjennom fem mørke okkupasjonsår fikk vi føle på kroppen hva det vil si å:

- Ikke å være et demokrati.
- Ikke å ha yringsfrihet.
- Ikke å være en rettstat.

Vi skjønnte hva det var å ha mistet alt hva fedrene hadde kjempet.

En viktig milepel i vår kamp var grunnloven. Vi er stolte av Grunnloven vår, og i år feirer vi dens 200- års jubileum. Med blikket rettet utover ble Eidsvollsmennene påvirket av opplysningstidens idealer om uavhengighet og menneskerettigheter. Nettopp uavhengighet og menneskerettigheter utgjorde ryggraden i den nye, frie nasjonen Norge. En nasjon som var svak etter år med Napoleonskriger, britisk blokade og dårlige avlinger. Men motgang gjør som kjent sterk. Våre landsfedre hadde mot og trass nok til å stå opp for det man trodde på. Kjempe for det man hadde kjært. De tapte i stormaktenes politiske spill. Men de vant likevel gjennom å videreføre våre tradisjoner fra middelalderen om å bygge landet med lov.

Først i 1905 klarte vi ved hjelp av et sterkt forsvar og kløktig diplomati å gjøre Norge til «et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige».

Det var vi i 35 år. I 1940 var Forsvaret imidlertid for svakt til å kunne stå imot fiendens krigsmaskin. Operasjon «Weserübung» ble iverksatt. Invasjonen var et faktum.

Mange av våre krigshelter fikk den heder og ære de skulle ha ved krigens slutt.

Andre har måttet vente helt opp til vår tid for å få den anerkjennelsen vi skylder dem. På Vår Frelseres gravlund her i Oslo står det et monument med innskriften: "Det var hjem vi sjøfolk skulle". Antall sjøfolk som aldri kom hjem i 1945 overstiger fire tusen. 710 norske skip ble senket.

Ved krigsutbruddet seilte 30.000 norske sjømenn på alle hav. Mange av dem seilte i krigsfart fra september 1939 til Japans kapitulasjon i 1945. Alle disse fortjener å bli hedret for den innsatsen de gjorde.

Spesielt i vår tid er det viktig ikke å glemme dem som seilte sammen med våre allierte i konvoi til Murmansk. Fra juni 1941 til mai 1945 ble mer enn fire millioner tonn krigsforsyninger til Sovjet sendt med Murmanskkonvoiene. 104 allierte handelsskip ble senket. Mellom 1000 og 1500 allierte sjøfolk møtte sin skjebne i det iskalde vannet.

I år er også 100 års markeringen for utbruddet av første verdenskrig. Vi minnes og hedrer de rundt to tusen norske sjøfolk som aldri kom hjem i 1918.

Da som nå var Norge en sjøfartsnasjon. Det går en ubrutt linje fra de første krigsseilerne til dagens fregatter i fredens tjeneste. På oppdrag i Adenbukten. I arbeid med å fjerne kjemiske stridsmidler fra Syria. Som flaggskip i NATOs stående maritime styrke. Som deltaker i øvelse RIMPAC i Stillehavet i juli.

Dagens militære operasjoner skjer som del av et internasjonalt samarbeid. Akkurat som under andre verdenskrig. Alene ville hverken vi eller våre allierte ha klart å stå i mot nazistenes krigsmaskin. Sammen gjorde vi det. I år vil dette samarbeidet bli

spesielt synlig under vår 70-års markering for D-dagen 6. juni i Normandie og Finnmark.

Vår sikkerhet bygges sammen med andre. Det var vår erfaring fra andre verdenskrig. Det var vår erfaring fra den kalde krigen. Det er vår erfaring i dag. Vår grunnholdning er; «vi står sterkest når vi står sammen». Det var erfaringene fra krigsårene som fikk verdens nasjoner til å danne FN. De samme erfaringene lå til grunn for opprettelsen av NATO. Den kanskje mest suksessrike organisasjonen verden har sett i nyere tid. En organisasjon som er bærebjelken i forsvaret av landet vårt. Vi skal styrke vårt engasjement i, og bidrag til, NATO.

Erfaringene fra krigsårene gjorde oss som nasjon stolte av våre helter. Deres innsats er grunnlaget for at vi i dag står her som et fritt folk. Derfor er det så viktig å holde i hevd minnet om dem. Kvinner og menn. Unge og gamle. Sivile og militære. De som videreførte det motet, den trassen og de prinsippene som Eidsvollsmennene sto for. De som sikret demokratiet. De som videreførte idealene fra opplysningstiden.

Vi vet at også i dag er menneskene vår viktigste ressurs. Gjennom å bidra i internasjonale militære operasjoner medvirker vi til norsk og internasjonal fred og sikkerhet. De som har reist ut for å skape fred siden Tysklandsbrigaden i 1946, har gjort det på vegne av oss alle. I Midtøsten, Afrika, Europa, Asia – over alt hvor norske soldater ferdes gjør de ære på oss. Mange har blitt utsatt for ekstreme påkjenninger. Fysisk og psykisk. De fleste kommer styrket hjem. Andre har betalt en høy pris.

Seremonier der vi hedrer våre falne og våre helter har blitt en del av det å være norsk. Men medaljer og vakre ord er ikke alltid nok. Denne regjeringen vil derfor forbedre oppfølgingen av Forsvarets veteraner gjennom konkrete tiltak.

Frigjøringsdagen viser oss hvor viktig det er for landet vårt at vi har et sterkt og solid forsvar. Veterandagen viser oss hvor viktig Forsvarets personell er. De som stiller opp for å sikre oss andre frihet og fred.

Vår takk i dag går til alle de som hadde mot og styrke nok til å kjempe for våre verdier. Vår takk går også til alle de som i **dag** kjemper for de samme verdiene. Jeg vil derfor sende en spesiell hilsen til alle dere som har tjenestegjort og tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Fra alle forsvarsgrener. Noen av dere mottar i dag høyst fortjente medaljer for heltemodig innsats i Bosnia, Libanon og Afghanistan. Men alle gjør dere en fremragende innsats for fred og frihet. I en verden med mindre avstander er innsats ute bidrag til fred og sikkerhet hjemme!

Jeg vil også takke deres nærmeste. De som venter så kjært på dere her hjemme. Alle veteranene av i går, i dag og i morgen vet at friheten ikke er gratis. Friheten koster. Men er det noe 8. mai har lært oss, er det at den prisen er det verdt å betale. Gratulerer med dagen.